

**ROSSENBERG'İN ŞİDDETSİZ İLETİŞİM MODELİNE GÖRE KELOĞLAN
MASALLARININ ANALİZİ VE ÇOCUKLARLA ŞİDDETSİZ İLETİŞİM**

Araş. Gör. Dr. Gül Dilek TÜRK*

Dr. Öğr. Üye. Abdülhakim Bahadır DARI**

ÖZ

Şiddetsiz iletişim, temelinde empatinin yer aldığı bir iletişim türüdür. Yüz yüze iletişimin empati temelli formudur. Rossenberg tarafından geliştirilen bu model ile insanların birbirini anlayarak, duygu ve düşüncelerine önem vererek iletişim kurdukları takdirde, olumsuz duygulara temel olan yanlış anlama ve algılamalardan arınılacağına inanılmaktadır. Çocuklarla da bu minvalde kurulan iletişim, onların sağlıklı ilişkiler kurmasına yardım edecektir. Şiddetsiz iletişimde çocuklara empati, şefkat, sorunların barışçıl çözümleri öğretilerek şiddetsiz bir şekilde ilişki ve iletişim kurmaları amaçlanmaktadır. Çocukların kişilerarası iletişim yeteneklerinin gelişmesinde aile, medya içerikleri, okul ve sosyal çevre oldukça etkilidir. Çocuklar dış dünyaya ilişkin bilgileri çevresinden ve medya içeriklerinden edinmekte, buradan edindiği bilgilere dayanarak diğer insanlarla ve dünyayla ilgili tutum geliştirmektedir. Bu tutum ise çocuğun başkalarıyla kuracağı iletişimin biçimini belirlemektedir. Şiddete maruz kalan çocukların daha saldırgan ilişkiler kurup, sorunlarda çözüm yolu olarak şiddeti seçtiği araştırmalarla ortaya koyulmuştur. Güven ve empati ortamında büyüyen, bu içeriklere sahip medya ürünlerini tüketen çocuklar ise daha barışçıl ilişki ve iletişim kurmakta, sorunlar için barışçıl çözüm yolları bulmaktadır. Çocuklar okuduğu masal ve hikayelerdeki kahramanlarla kendini özdeşleştirmekte, onların yaşadığı deneyimleri ve onların özelliklerini içselleştirmektedir. İçinde şiddet ve korku unsurları taşıyan bir masalla çocuk şiddeti normalleştirebilmektedir. Bu bağlamda Milli masal kahramanı olarak, Türk insanı prototipi olarak sunulan Keloğlan Masalları kitabı içindeki şiddet ve şiddetsizlik unsurları içerik analizi yöntemi ile Rosenberg Şiddetsiz İletişim Modeline göre analiz edilmiştir. Analizde masalların yoğun biçimde şiddet unsuru içerdiği ve çocukları psikososyal gelişimi için uygun olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Kişilerarası iletişim, şiddetsiz iletişim, şiddet, çocuk psikolojisi, Keloğlan Masalları*

**ANALYSIS OF KELOĞLAN TALES AND NON-VIOLENT COMMUNICATION WITH
CHILDREN ACCORDING TO ROSSENBERG'S NON-VIOLENT COMMUNICATION MODEL**

ABSTRACT

Nonviolent communication is a type of communication based on empathy. It is an empathy-based form of face-to-face communication. With this model developed by Rossenberg, it is believed that if people communicate by understanding each other and giving importance to their feelings and thoughts, misunderstandings and perceptions that are the basis of negative emotions will be eliminated. Communication with children in this way will help them establish healthy relationships. In nonviolent communication, it is aimed to teach children empathy, compassion, and peaceful solutions to problems, and to establish relationships and communication in a nonviolent way. Family, media content and school are very effective in the development of children's interpersonal communication skills. Children acquire information about the outside world from their environment and media content, and develop an attitude

* Aydın Adnan Menderes Üniversitesi/İletişim Fakültesi/Halkla İlişkiler Ve Reklamcılık Bölümü/Halkla İlişkiler Anabilim Dalı, g.turk@adu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-8610-7153

** Yalova Üniversitesi/İnsan Ve Toplum Bilimleri Fakültesi/Yeni Medya Ve İletişim Bölümü/Yeni Medya Ve İletişim Anabilim Dalı, daribahadir@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-3525-5823

towards other people and the world based on the information they get from this. This attitude will determine the form of communication that the child will establish with others. It has been revealed by research that children who are exposed to violence establish more aggressive relationships and choose violence as a solution to their problems. Children who grow up in an environment of trust and empathy and consume media products with these contents establish more peaceful relations and communication and find peaceful solutions for problems. Children identify themselves with the heroes in the tales and stories they read and internalize their experiences and their characteristics. A child can normalize violence with a fairy tale that contains elements of violence and fear. In this context, the elements of violence and nonviolence in the Keloğlan Tales book, which is presented as a national fairy tale hero and Turkish human prototype, were analyzed according to the Rosenberg Nonviolent Communication Model with the content analysis method. In the analysis, it was seen that the tales contain intensely violent elements and are not suitable for the psychosocial development of children.

Keywords: *Interpersonal communication, nonviolent communication, violence, child psychology, Keloğlan tales*

Giriş

Marshall Rosenberg'in ortaya attığı "şiddetsiz iletişim" kavramı soğuk savaş döneminde dünyadaki çatışmalara yönelik olarak barışçıl çözümler bulunup bulunamayacağı, şiddetten uzak bir iletişimin mümkün olup olmadığına yönelik arayışların sonucu olarak ABD'de 1960'larda ortaya çıkmıştır. Kavram öncelikli olarak ABD'deki ırk çatışmalarına barışçıl çözümler bulmak amacıyla kullanılmış, Rosenberg ve ekibinin 1984'te Şiddetsiz İletişim Merkezini kurmasıyla dünyaya yayılarak bir ekol haline dönüşmüştür.

Şiddet ve korku üzerine pek çok sosyolojik ve psikolojik araştırma yapılmış, etkileri analiz edilmiştir. Rosenberg de şiddetsiz ve barışçıl bir iletişim kurulması için bir model geliştirmiştir. Model doğru bilişsel kodlamalarla, zorlayıcı şartlar altında bile muhataba iyi niyet, empati ve şefkatle yaklaşmaya yönelik dil ve iletişim becerileri üzerine kuruludur (Rosenberg,2013; Galtung 1990). Modele göre şefkat ve şiddetsizlik içeren doğru iletişim süreçleri sağlanırsa çatışmalar barışçıl bir şekilde çözülebilecektir. Şiddetsiz iletişim modeli, dünyada ve son yıllarda ülkemizde de yer bulmuştur. Türkiye'de kurulan Şiddetsiz İletişim Derneği de bu modeli yaygınlaştırmak üzere ailelerle ve eğitim kurumlarıyla işbirliği yaparak, şiddetsiz iletişim dilinin öğretildiği eğitimler ve hazırlanan kitaplarla faaliyet göstermektedir. Dernek çocuklara yönelik olarak da şiddetsiz iletişim becerilerinin kazandırılması amacıyla okullarda seminerler vermekte ve çocuk kitapları yayınlamaktadır.

Şiddetsiz iletişim çocukların ailesi ve çevresiyle şefkat, empati, samimiyet içeren barışçıl ve sağlıklı bir kişilerarası iletişim kurarak duygu düşünce ve ihtiyaçları yeniden tanımlamaya yönelik dil ve iletişim becerileri geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Çocuk ve ergenin duygu, düşünce ve ihtiyaçlarının anlaşıldığını hissederek savunma, geri çekilme ya da saldırma tepkilerini ortadan kaldırıp kendini samimiyetle ifade etmesi ve muhatap oldukları kişinin duygu, düşünce ve isteklerini dinlerken empatiyle yaklaşarak onu anlamaya çalışmasını sağlamaktadır. Böylelikle de anlaşılmanın verdiği öfke ve saldırganlık riski ortadan kaldırarak, doğabilecek çatışmaların yerine şiddetsiz iletişim için sağlıklı bir temel oluşmaktadır.

Çocuklar şiddet ve şiddet kültüründen olumsuz etkilenmektedir. şiddet içeriklerine yoğun maruz kalmak çocukları sadece saldırganlaştırmamakta, bazı kişilerde de saldırganlık mağduru olmanın korku ve endişesini yaratmaktadır. Medya ürünlerindeki şiddet, çocukları gerçek dünyadaki şiddete karşı duyarsızlaştırabilmekte, hatta bir sorunun üstesinden gelmek için şiddeti kabul edilebilir bir yol olarak görebilmektedir. Çünkü medya ürünleri davranışsal şekillenme, taklit etme, duyarsızlaştırma, davranış kontrolünü önleme, saldırganlığı uyarma ve risk almayı teşvik etme yolu ile davranışları etkileyebilmektedir. Özellikle masallar çocukları eğlendirirken, onların hayal güçlerini de beslemekte, hayata dair bir önbilgi sunarak dış dünya gerçekliği oluşturmalarını ve hayata hazırlanmalarını sağlamaktadır. Masallar içerikleri ile toplumsal kodları da neşiden nesle aktararak kültürün taşıyıcılığını üstlenmektedir. Bu içerikler bazen içinde çocuk pedagojisine uygun olmayan şiddet ve korku öğelerini de barındırmakta ve çocuğun psikososyal gelişimine olumsuz etkide bulunabilmektedir.

Yapılan araştırmalar çocuk masal ve hikaye kitaplarının pek çoğunda yoğun şiddet ve korku unsurlarının bulunduğunu tespit etmiştir (Dağlıoğlu ve Çamlıbel Çakmak 2009; Fırat, Güleç ve Şahin 2013; Öztürk ve Giren 2016). Sadece Dünya klasikleri değil, Türk klasiklerinin de içinde yoğun korku ve şiddet öğelerine rastlanmıştır (Sever 2002; Fırat ve Çeker 2006; Kara 2007). Çocuk kitaplarında saldırganlık, kin, öfke, intikam, aşağılama, akran zorbalığı, yazar merkezli şiddet ve psikolojik şiddet unsurları (Oliver, Young, LaSalle 1994; Esch 2008; Flanagan vd. 2013; Freeman, 2014; Daniel 2014; Wang vd. 2015; Leach 2014; Morellato 2016; Angelidou 2013; Blatt 1972) yapılan analizlerle ortaya koyulmuştur.

Şiddet film, dizi, hikaye, masal, animasyon, çizgi film ve benzeri medya ürünleri vasıtasıyla çocukların gelişimine olumsuz etki etmektedir. Cinsellik ve şiddet içeren yayınlara çok fazla maruz kalan çocuk ve ergenlerde dış dünyaya ilişkin algı “şiddeti haklı görme ile ilgili düşünce oluşması yönünde ortaya çıkmaktadır. Toplumsallaşma sürecinde olan çocuk ve ergenlerin dış dünya ile etkileşim ve ilişkileri açısından bu yayınlar, ailesi, ve sosyal çevresi kadar etkili olmaktadır. Bu yayınlar çocuk ve ergende cinsiyet rollerini belirleme, diğer insanlara yönelik bir öteki algısı yaratma, siyasi ve dini görüş belirleme, etnik tutum geliştirme, sosyal davranışları oluşturmada bilgi kaynağı olmaktadır.

Çocuk, okuduğu masal ve hikayelerdeki kahramanlarla kendini özdeşleştirerek, hayal dünyasında hayata dair deneyimler ve bilgiler edinmekte, hayatı anlamakta ve bu yolla karakteri de gelişmektedir. Ancak şiddet ve korku içeriklerinin olduğu kitaplar çocuğun ruhsal gelişimini olumsuz etkileyerek dış dünyanın kötü, insanların zarar vermekten çekinmediği ve sorunlarla başa çıkmanın tek yolunun şiddet olduğu algısı yaratmaktadır. Akranlarıyla yaşadığı sorunlarda da saldırganlık ve şiddet eğilimi gösterebilmektedir. İçerisinde insani değerlerin, empati ve şefkatin olduğu, barışçıl bir iletişim dili ile oluşturulan eserler ise çocukların sağlıklı kişilerarası iletişim kurmasına yardım etmekte, insani duygularını geliştirerek sorunlarına barışçıl çözümler bulmasına yardım etmektedir.

Çalışmada Keloğlan masallarına yansıyan şiddetin ve şiddetsiz iletişime uygun değerlerin farklı görünümünü tespit edebilmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilk ve ortaöğretimde okutulmak üzere tavsiye edilen 100 temel eser içerisinde yer alan ve Milli masal kahramanı olarak lanse edilen “Keloğlan masallarında şiddet ve şiddetsizliğe ilişkin görünüm nelerdir?”, “Keloğlan Masalları, Rosenberg Şiddetsiz iletişim modeline ne derece uymaktadır?” sorularına cevap aranmıştır. Tahir Alangu tarafından hazırlanan “Keloğlan Masalları” kitabı analiz edilmiş, içindeki 19 masal Rosenberg Şiddetsiz İletişim Modeline göre incelenerek masalaardaki şiddet ve şiddetsizlik unsurları içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

1. Kişilerarası İletişim Bağlamında Şiddetsiz İletişim

Kişilerarası iletişim en az iki kişi arasında gerçekleşen ve genellikle aynı fiziksel ya da sanal meca üzerinde kendiliğinden başlayan, karşılıklı mesaj alış-veriş sürecidir (Mutlu 1994: 208). “Bir toplumsal ilişkiler sistemi olarak kişilerarası iletişimde mesaj, gönderenin başka gönderilenlerin başka insanlardan oluştuğu iletişimidir” (Fidan 2009: 42-43). Kişilerarası iletişim kaynak ve alıcı ile oluşan, mesajların karşılıklı iletiliği bu yüzden de rollerin sürekli değişim gösterdiği çift yönlü bir iletişimidir. Bu yüzden kaynak ve alıcı sürekli karşılıklı olarak değişmektedir (Hartley 2010: 40-42). Kişilerarası iletişimi diğerlerinden ayıran mesajların çift yönlü akması, zaman ve mekân birliği içerisinde sürecin işlemesi gerekmektedir (Siyez 2010: 70). Sosyal medyanın gelişimi ile birlikte kişilerarası iletişim fiziksel mekân dışında, dijital ortamlarda da gerçekleşmektedir (Devito 2010: 4). Burada önemli olan tarafların mesajlarının karşılıklı olarak iletilmesidir. İletişim etkileşim ile başlamaktadır (Bıçakçı 2003: 21). Dolayısıyla kişilerin birbirini fark ettiği anda başlayan (Cüceloğlu 2002: 45) konuşma, yazma gibi “sözlü” ya da beden dili, kod, simge ve semboller, mekan dizaynı vb. üzerinden “sözsüz” olarak mesajların iletilmesi ile kişilerarası iletişime evrilen bir süreçtir (Işık 2000: 36; Dökmen, 2005: 27-33). İletişimi etkileşimden ayıran içinde davranış değişikliği ve ikna amacı taşımasıdır. Hartley (2010: 50) kişilerarası iletişimin maksatlı ve amaçlı olduğunu “var olmak, öğrenmek ve öğretmek, bilgi edinmek, paylaşmak, ilişki kurmak, ait olmak, yalnızlık hissinden kurtulmak, ikna etmek, eğlenmek, yardım etmek, kimlik oluşturmak, doyum sağlamak, yakınlık kurmak, duygusal doyum sağlamak, ihtiyaçlarını gerçekleştirmek, oynamak gibi amaçlar taşıdığını” (Gürüz ve Eğinli, 2011: 73) belirtmiştir. Kişilerarası iletişim Jackson, Beavin ve Watzlawick’ye göre şu özellikleri taşımaktadır (Gürüz ve Eğinli 2011: 69-70).

- “Kişilerarası iletişim karşılıklı etkileşim içerir, hareketli bir süreçtir.
- Kişilerarası iletişim kaçınılmazdır, istek ile irade dışı gelişebilir.
- Kişilerarası iletişim tersine çevrilemez ve tekrarlanamaz.
- Kişilerarası iletişim kültürel özelliklerin etkisi altındadır.
- Kişilerarası iletişim düzenleyicidir, dil simgeleri ve aynı semboller kullanıldığında sağlanır.
- Kişilerarası iletişim çok boyutlu ve bağlamsaldır. Psikolojik bağlam, durumsal bağlam, kültürel bağlam ilişkisel bağlam etrafında kurulur.
- Kişilerarası iletişim tamamlayıcı ve simetrik.
- Kişilerarası iletişimin içerik ile ilişki boyutu vardır, taraflar sürekli bir karşılıklı beklenti ve tanımlama içerisindedirler”.

Kişilerarası iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için tarafların birbirlerine duygu, istek ve düşüncelerini aktarabilmeleri ve ortak bir paylaşım alanı oluşturabilmeleri gerekmektedir. İletişim tarafları mesajlarını kodlarken olumlu-olumsuz hayat deneyimleri, kültür, değer, norm, statü, algı, tutum, demografik özellikleri, ruhsal durumları, fiziksel özellikleri ve geliştirdikleri kendilikleri (bazen gerçek bazen sahte) ile kuracakları iletişim biçimini de (saldırgan, uyumlu, barışçıl, agresif, hiyerarşik, samimi, formel...) belirlemektedirler. İnsanların sadece bireysel özellikleri değil, çevreleri de kuracakları iletişim üzerinde etkin olmaktadır (Dickson ve Hargie 2003: 1). Gürüz ve Temel Eğinli (2012: 54)'ye göre kişilerarası iletişim süreci içsel ve çevresel etmenler vasıtasıyla sürekli değişime uğrayan bir süreçtir. İnsanlar içinde yaşadıkları grup ya da toplum tarafından etkilenmekte ve değiştirilmektedir (Hortaçsu 1991: 12).

Bu bağlamda şiddetsiz iletişim, kişilerarası iletişimin barışçıl ve sağlıklı bir versiyonu olarak kabul edilebilir. Şiddetsiz iletişim 1960'lı yıllarda savaş karşıtı Hippilerle ortaya çıkmış, akademik olarak Marshall Rosenberg tarafından kavramsallaştırılmıştır. Rossenberg 1984 yılında ABD'de Şiddetsiz İletişim Merkezini kurmuş ve oluşturduğu şiddetsiz iletişim modelini bir ekol olarak tüm dünyaya yaymıştır. Rosenberg barışın oluşabilmesi için neler yapılması gerektiğine dair şiddetsiz iletişim modeli ile bir çözüm sunmaya çalışmıştır.

Rosenberg şiddetsiz iletişimi; doğru bir iletişim süreci oluşturulabilmesi için doğru bilişsel kodlamalarla şefkat ve empati içeren samimi bir iletişim kurmayı ve şartlar ne kadar zorlayıcı olursa olsun muhataba iyi niyetle yaklaşmayı, yargılama ve eleştirme karşısında verilen savunma, geri çekilme ya da saldırma tepkilerini ortadan kaldırarak empati odaklı yaklaşım, duygu düşünce ve ihtiyaçları yeniden tanımlamaya yönelik dil ve iletişim becerileri olarak tanımlamaktadır (Rosenberg 2013: 9). Şiddetsiz iletişim tamamen kişilerarası iletişim üzerine kurulmuş, insanların birbiriyle olan iletişimini analiz eden bir modeldir. Galtung (1990) şiddetsiz iletişim için kişinin empatik, anlayışlı ve şefkatli olmasını cevaz vermektedir. Böyle yaklaşıldığında karşısındaki insanın direnç, savunma ve şiddet içeren tepkilerini bırakarak empati ve şefkatle karşılık vermeye başlayacağını ileri sürmektedir. Rosenberg (2014: 181) modelin "insanların barış içinde bir dünya kurmasını ve sürdürebilmesini mümkün kılacak bir iç dünya yaratmaları"ni mümkün kılacağına inanmaktadır.

Rosenberg insanın özünün iyi olduğunu ve asıl doğasının şefkat olduğunu ve "birbirimizin iyiliğine katkıda bulunmak" üzere var olduğumuzu (Rosenberg 2014: 21) ancak ahlakçı yasaların insanı bu iyicil doğasından uzaklaştırdığını (Rosenberg 2013: 31-32), yanlış stratejilerle de şiddetin artmasına neden olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre yanlış stratejiler (insanları sınıflandırmak, onları yargılamak, kıyaslamak, sorumlulukları reddetmek, insanlara dayatmalarda bulunmak ve onları istemedikleri şeylere zorlamak, istek ve ihtiyaçları karşı taraf karşılamak zorundaymışçasına emrivaki talep şeklinde ifade etmek, kimin neyi hak ettiğine ya da etmediğine dair yargılayıcı yaklaşımlarda bulunmak, empati kurmak yerine öğüt vermek ve şahsi değerlere ve inançlara dayanarak ahlakçı yargılarla başkalarını "kötü" veya "yanlış" olarak yargılamak bulunmaktadır (Rosenberg 2013: 31-40).

Şiddetsiz iletişim modeline göre sağlıklı bir iletişim için duyguları, düşünceleri ve istekleri ifade ederken sitem, eleştiri, suçlama kullanmaksızın kişinin kendini samimiyetle ifade etmesi ve muhatap olunan kişinin duygu, düşünce ve isteklerini dinlerken empatiyle yaklaşarak onu anlamaya çalışmak gerekmektedir. Rosenberg sitem, suçlama, kızgınlık gibi olumsuz duyguların altında karşılanmamış duygusal ihtiyaçlar olduğunu bu yüzden kişilerin bu duygusal açıklıkları nedeniyle tepkisel davrandıklarını söylemektedir. İnsanoğlunun özerklik, kutlama/anma, bütünlük, karşılıklı bağlılık ve dayanışma, oyun, manevi birlik / içsel bağlılık gibi duygusal ve fiziksel ihtiyaçları bulunmaktadır (Rosenberg 2013: 72-73). Bu ihtiyaçlar karşılanmadığında insanlarda olumsuz duygular açığa çıkmaktadır. Tüm çatışmaların ve önyargıların altında bu karşılanmamış ihtiyaçlar bulunmaktadır. Rosenberg, bu çatışmalar nedeniyle yaşanan olumsuzluklardan kaynaklanan acılar için bedel ödetme ve cezalandırma arzusunun şiddetin ortaya çıkmasına neden olduğunu, kişilerin de bu nedenle suçlama eylemine yöneldiğini, eğer cezayı kendi veremezse verebilecek olanları desteklediğini belirtmektedir (Rosenberg 2013: 170). Bu nedenle kişilerin suçlama eylemi altındaki duygularının farkına varmasını ve buna yönelik adımları atarak suçlama eyleminden uzaklaşıp, kendinin ve muhatabının duygu ve ihtiyaçlarını göz önüne alarak hareket etmesi gerekmektedir (Rosenberg 2013: 67). Böylece şiddetsiz iletişim için sağlıklı bir temel oluşturulabilecektir.

Rosenberg modelini gözlem, duygu, ihtiyaçlar ve istek/rica olmak üzere 4 unsurla açıklamaktadır. Muhatabı ve kendini objektif bir şekilde gözlemleyerek, duyguları tanımlamak, ihtiyaçları açık ve yalın bir şekilde belirlemek ve bu ihtiyaçları uygun bir dille istemek/rica etmek şiddetsiz bir iletişim için olmazsa olmazdır. Bu unsurlar etkin bir şekilde kullanıldığında karşılıklı olarak etkin dinleme, karşı tarafın neyi gözlemlediğine, neyi hissettiği, neye ihtiyaç duyduğuna ve ihtiyacın nasıl gidereceğine yönelik bir anlayış ve empati oluşturmaları mümkün hale gelecektir (Rosenberg 2013: 22-23). Burada en önemli nokta kişilerin önyargılarından bağımsız ve objektif bir biçimde birbirini gözlemlemesidir. Bu gözlem sayesinde muhatabın duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını objektif bir şekilde genellemeden uzak, net, somut, saldırganlaşmadan ve suçlamadan anlamayı, doğru iletişim stratejileri geliştirmeyi ve gerekli talepleri iletmek yoluyla şiddetsiz iletişim kurmayı mümkün kılmaktadır. Bir diğer önemli nokta ise duygu ve düşüncelerin olabildiğince açık ve net şekilde ifade edilmesidir. Anlamak ve anlaşılmaq için karşı tarafın farklı bir kişi olduğunun, farklı psikolojik, kültürel, fiziksel özellikleri olduğunu bu nedenle de anlaşılmaq için açık olmak gerektiği bilinmelidir. Duygu ve düşünceler ifade edildiğinde ihtiyaçların ne olduğu ve nasıl karşılanacağı da net bir biçimde belirlenebilecektir. İhtiyaçların karşılanıp karşılanamayacağı da net bir şekilde dile getirilmelidir. Böylelikle açık, anlaşılır, empatik bir iletişim kurulabilecektir.

Şiddetsiz iletişim modeli barışçıl bir değişimi hedeflemektedir (Rosenberg 2014: 18). Kashtan ve Kashtan (<https://baynvc.org/key-assumptions-and-intentions-of-nvc/>) Şiddetsiz iletişim modelinde dikkate alınması gereken adımları şöyle sıralamıştır:

1. **Tüm insanlar aynı ihtiyaçları paylaşır:** Kashtan ve Kashtan çatışmaların, ihtiyaçların yorumlanması düzeyinde ortaya çıktığını söylemişlerdir.
2. **Tüm eylemler, ihtiyaçları karşılamaya yönelik girişimlerdir:** İnsanlar bilinçli ya da bilinçsiz ihtiyaçlarını karşılamak üzere tüm eylemlerini

- gerçekleştirmektedir. Çatışmalar ihtiyaçların karşılanması için daha etkili stratejilerin varlığının farkına varamadığında ortaya çıkmaktadır.
3. **Duygular, ihtiyaçların karşılandığına veya karşılanmadığına işaret eder:** Kişilerin olumlu ya da olumsuz duyguları ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığı noktasında fikir vermektedir. Rosenberg çatışmaların ve olumsuz duyguların temelinde karşılanmaya ihtiyaçlar olduğunu belirtmiştir.
 4. **Barışa giden en doğrudan yol kendimizle bağlantı kurmaktır:** Kashtanlar insanların her ihtiyacının karşılanamadığını, birçok ihtiyaç karşılanmasa bile eğer içsel huzur ve tatmin varsa bunun sorun yaratmayacağını ileri sürmüştür.
 5. **Seçim içseldir:** Koşullar ne olursa olsun, insanların koşullara yüklediği anlamların seçimlerini belirlediğini, bu yüzden anlamlar değişirse ihtiyaçların da değişebileceğini belirtmiştir.
 6. **Tüm insanlar şefkat kapasitesine sahiptir:** İnsanların doğuştan gelen bir şefkat kapasitesi bulunmaktadır. Bu kapasiteyi arttırdığımızda, ihtiyaçları barışçıl bir şekilde karşılama arzusu artacaktır.
 7. **İnsanlar vermekten zevk alır:** İnsanlar sağlıklı bağlar kurduğunda ve kendi arzularıyla vermeyi seçimden geliyormuş gibi deneyimlediğinde, daha yardımsever olmaktadır.
 8. **İnsanlar ihtiyaçlarını karşılıklı bağımlı ilişkiler yoluyla karşılar:** İnsanlar ihtiyaçlarını ancak karşılıklı olarak vermeyi sağladığında karşılayabilmektedir. Çünkü insan sosyal bir varlıktır ve başkalarının varlığına muhtaçtır. Karşılıklı alma-verme dengesi barışı getirecektir.
 9. **Dünyamız, ihtiyaçları karşılamak için bol miktarda kaynak sunar:** Rosenberg ekolü dünyanın kaynaklarının herkese yetebilecek kadar bol olduğunu, bu yüzden savaşa gerek olmadığını, şefkat ve empati ile yaklaşıldığında kaynakların adil dağıtılabileceğine inanmaktadır.
 10. **İnsanlar değişir:** İnsanların yaşam boyunca aynı kalmayıp değiştiğini, dolayısıyla ihtiyaçlarının da aynı kalmayıp değişeceğini, bugün önemli olan bir ihtiyacın yarın önemsizleşeceğini belirtmiştir. Bu nedenle kalıcı olmayan ihtiyaçlar için çatışmaya gerek olmadığını ileri sürmüşlerdir.

Ataerkil toplumun yargılayıcı yaklaşımı olan “insanları ve yaşamı kontrol etmek, dünyayı doğru / yanlış kalıplarını kullanarak anlamlandırmak, gerçeği ‘ya / ya da’ merceği içinden görmek, yolunda gitmeyen her şeye yanıt olarak kendini ve başkalarını suçlamak ve utandırmak, temel ilişki biçimi olarak tahakküm ve teslimiyetle ilişkilenmek”ten arınarak cesaret, doğruluk ve şefkat üzerine yükselen bir anlayışla yaklaşmak gerekmektedir (Kashtan 2018).

Rosenberg (2014: 24)’e göre model “bilinçli bir biçimde başkalarının ve kendimizin iyiliğine katkıda bulunmaya hizmet etmektedir”. Çünkü insanlar ceza ya da ödül nedeniyle değil aksine empatiyle, şefkatle, sevgiyle, gönülden vermek şiddetsiz iletişimin temelidir (Rosenberg 2014: 24). Rosenberg ceza, övgü ve ödülün insani doğaya aykırı olduğunu, bu yaklaşımların muhataba hiyerarşik güç uygulamaya neden olan manipülatif yönetim araçları olduğunu ve kişileri empati ve şefkatten uzaklaştırdığını söylemektedir (Rosenberg 2014: 172-173). Barışçıl bir dünya için ödül ve ceza temalı değil, insancıl duygularla temellenen şefkatli ve empatik güç birliği kurulmalıdır (Rosenberg 2014: 62). Ödül ve ceza yargılayıcı bir eğitim anlayışı olup, kişilerin ihtiyaçlarını görmezden geldiği için şiddetin özünü oluşturmaktadır. Yargılayıcı eğitimle yetişen insanlar da kötü bir davranışla karşılaştığında, ceza ve bedel

istemekte, bu da çatışmaları ve şiddeti beslemekte ve yaygınlaştırmaktadır (Rosenberg 2014: 26). Bu yüzden çocuk eğitiminde ödül-ceza temelli eğitim anlayışının yerine şiddetsiz iletişim modelinde yer alan arındırılmış gözlem ile çocuk ve gençlerin duygu ve ihtiyaçlarını anlamının ve karşılanmasının temelde olduğu bir eğitim anlayışı benimsenmelidir.

Çocuk ya da yetişkinlerde ortaya çıkan saldırgan tutum ve şiddetin altında karşılanmamış ihtiyaçlar bulunmaktadır. Çocuklara verilen eğitim, onlara öğretilen bilgiler, okutularak bilinçaltlarına işlene kodlar; onların başkalarını değerlendirirken genelleme ve önyargılarla mı yoksa objektif bir gözlemi mi kullanacaklarını belirlemektedir (Rosenberg 2013: 53-63). Şiddetsiz iletişim modeli ile yetişen insanları olumsuz bir durumla, saldırgan bir tavırla karşılaştığında bunu yapan kişinin aslında karşılanmamış ihtiyaçları (genellikle duygusal onaylanma, kabul görme, değerlilik gibi) nedeniyle böyle davrandığının bilincinde olacağı için savunmaya geçme, değişime direnç oluşturma ya da saldırıya geçme yerine muhatabına kendi ihtiyaçlarını ifade ederek iletişim kurduğunda, sakin ve empatiyle yaklaştığında muhatabın da direncini kırarak kendini açmasını sağlayacak, çatışmanın uzlaşmaya dönüşme olasılığı yükselmektedir (Rosenberg 2013: 70-71). Şiddetsiz iletişim modeli öncelikle kişinin kendi duygularının ve ihtiyaçlarının farkına varmasını sağlamaktadır. Kendi duygu, düşünce ve ihtiyaçlarının farkında olan kişiler kendilerini daha net ifade edeceği için daha akıcı bir iletişim kurabilme yetenekleri yüksektir ve başkalarının ihtiyaçlarına da empati ve şefkatle yaklaşmaktadır. (Rosenberg 2013: 169- 174). Şiddetsiz iletişim modeli, “ihtiyaçlarımızı, diğerlerinin ihtiyaçlarının gözetilmesine eşit değerde önem verdiğimizizi iletecek biçimde, açıkça ifade etmeyi” sağladığı için başkalarıyla barışçıl ilişkiler kurmayı mümkün kılmaktadır (Rosenberg 2013: 78). Tüm bu bilgiler ışığında çocuk ve gençlerin eleştirilmeden, suçlanmadan, yargılanmadan ve nasihat edilmeden önce empatik olarak dinlenmesi, anlaşılması ve ihtiyaçlarının belirlenmesi olumsuz duyguların ortadan kaldırılması için şarttır.

Rosenberg, “insanların kendilerine veya başkalarına zarar verecek şekilde davranmalarının” nedeninin de ‘cehalet’, yani ‘bilmemek” olduğunu kabul etmektedir (Rosenberg 2013: 181). Rosenberg’e göre bu bilmeme halinin nedenleri “davranışlarımızın ne gibi sonuçları olabileceği ile ilgili farkındalık eksikliği. Başkalarına zarar vermeden ihtiyaçlarımızın nasıl karşılanabileceğini görememe. ‘Hak ettikleri’ için başkalarını cezalandırmaya veya canlarını yakmaya ‘hakkımız’ olduğuna inanma. Hayali ve sanrılı düşünceler, mesela içimizden gelen bir sesin birisini öldürmemizi emrettiğini düşünme”dir (Selçuk, 2016: 115). Bu cehalet hali olumsuz duygu ve yanlış inançların beslenerek şiddet diline dönüşmesine ve tüm topluma yayılmasına neden olmaktadır. Rosenberg (2014: 126) insanların zihinlerinde yarattıkları düşman resimlerinden özgürleştirme ihtiyaçlarının olduğunu bunun için de izlenmesi gereken adımları tarif etmiştir (Rosenberg 2013: 184-185):

“Önce, kendi ihtiyaçlarımızı ifade ederiz. İkinci adımda, karşımızdaki kişi kendini nasıl ifade ederse etsin, biz, onun asıl ihtiyaçlarını sezmeye çalırız. Bir ihtiyaç değil de bir fikir, yargı veya analiz ifade ediyorsa bunu fark eder ve karşımızdakinin sözcüklerinin ardındaki ihtiyacı aramaya devam ederiz. Üçüncü adımda, birbirimizin ihtiyaçlarını doğru duyup duymadığımızı kontrol ederiz; duyamadığımızı diğer kişinin sözcüklerinin ardındaki ihtiyacı aramaya devam

ederiz. Dördüncü adımda, karşılıklı olarak birbirimizin ihtiyaçlarını tam olarak duyabilmemiz için ne kadar gerekiyorsa o kadar empati veririz. Beşinci adımda, iki tarafın da durumla ilgili ihtiyaçlarını netleştirdikten sonra, çatışmayı çözmek için önerdiğimiz stratejileri olumlu eylem dilinde ifade ederiz. Süreç boyunca birbirimizi büyük özenle dinler ve diğer kişinin hatalı olduğunu ima eden bir dil kullanmaktan kaçınılırız”

Rosenberg'e göre eğer bu adımlar izlenirse taraflar birbirlerinin duygu ve ihtiyaçları ile bağ kuracak böylelikle karşısındaki kişinin yarasını görebileceği için empatik yaklaşarak, ihtiyaçlarının farkına varacaktır (Rosenberg 2014: 111). Bu da toplumsal dinamiklerde şiddeti azaltarak, barışçıl ortamda iyileşme meydana getirecektir. Şiddetsiz iletişim modeli kişilerarası iletişimde iletişim çatışmalarının azaltılmasında oldukça etkili olmaktadır. Şiddetsiz iletişim sosyal ilişkilerden duygusal ilişkilere, samimi ortamlardan okul, sağlık, hukuk gibi resmi alanlara, kişilerarası ilişkilerden uluslararası ilişkilere kadar her yerde ve her seviyede anlaşmazlık durumlarında, tüm dünyada şiddetli anlaşmazlıklarda barışçıl çözümler sunmaktadır (Şarlak 2018: 48).

2. Çocuk ve Ergen Psikolojisinde Şiddet

Dünya Sağlık Örgütü şiddeti, yaralanma, psikolojik zarar veya kayıp ya da ölümle sonuçlanan/sonuçlanması muhtemel olan; şiddet uygulayanın kendisine, başka bir canlıya, bir grup ya da topluluğa karşı tehdit veya fiili olarak fiziksel şiddet ve gücün kasıtlı kullanımı olarak tanımlanmıştır (Wolf vd. 2002: 125-127). Şiddet kavramı kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne zarar veren, okul, sosyal, duygusal yaşamında başarısızlığa sürükleyen, kişisel ve ruhsal gelişim sürecini olumsuz etkileyen, ciddi olumsuz etkiler, travmalar yaratan bir davranış biçimidir (Balcioğlu ve Kılıç, 2008: 93). Şiddet sadece dövme değil, baskı, işkence, tehdit, sindirme şeklinde olduğu gibi duygusal, cinsel ya da ekonomik de olabilmekte ve maruz kalan kişide pek çok olumsuz hasara sebebiyet vermektedir. Şiddet türleri şunlardır (Çamur Duyan 2016: 40):

- Fiziksel şiddet: Fiziksel olarak daha güçlü olan kişinin uyguladığı, dövme, tokatlama gibi fiziksel zarar verme eylemidir
- Cinsel şiddet: Taciz, tecavüz gibi kişinin rızası dışında zorla kişinin bedenine yönelik cinsel saldırıdır.
- Duygusal şiddet: Kişinin duygusal ve ruhsal bütünlüğüne zarar verecek hakaret, alay, mobbing, aşağılama, küçük düşürme, sevgi ve saygı göstermeme davranışlarıdır.
- Ekonomik şiddet: Kişinin kaynaklarına el koyma, para kazanmasını engelleme, kendi parasını yönetmesine izin vermeme, nafakasını sağlamama gibi eylemlerden oluşmaktadır.
- İhmal: Bakım sağlayanın bakılan (çocuk, hasta, yaşlı gibi) sosyal, ekonomik, duygusal ihtiyaçlarını gidermemesidir.
- Kendi kendini ihmal: Kişinin temel ihtiyaçlarını karşılamayı ve öz bakımını yapmayı kendi ihtiyaçlarını gidermeyi reddetmesidir.

Şiddet film, dizi, hikaye, masal, animasyon, çizgi film ve benzeri çocukların psikososyal gelişimine etki eden her yerde karşımıza çıkabilmekte, çocukların hayata

ve dışarıdaki dünyaya dair gerçekliğini şekillendirmektedir. Freud'a göre insanın en temel iki dürtüsü cinsellik ve şiddettir. Çocuklar da bu iki dürtüyü içeren yayınlara daha fazla ilgi göstermektedir. Şiddet içerikli yayınlar okuma-izleme ile şiddet davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok araştırma yapılmıştır. Buna göre bu yayınlara çok fazla maruz kalan özellikle düşük sosyo ekonomik sınıfta olan erkek çocuklarda dış dünyaya ilişkin algı "şiddeti haklı görme ile ilgili imgelemeler ve düşünce oluşması" yönünde olmaktadır (Lewis, 2005). Toplumsallaşma sürecinde olan çocuk ve ergenlerin dış dünya ile etkileşim ve ilişkileri açısından bu yayınlar, duygusal ilişkiler yaşadığı ailesi, akrabaları, arkadaşları okulu, çalıştığı yer kadar etkili olmaktadır. Bu yayınlar çocuk ve ergende cinsiyet rollerini belirleme, dış dünyaya ilişkin bir öteki algısı yaratma, siyasi ve dini görüş belirleme, etnik tutum geliştirme, sosyal davranışları oluşturma noktalarında hem bilgi kaynağı olmakta hem de rol model şekillendirmesi yapmaktadır (Strasburger vd 1999; Bushman vd 2006; Bandura vd. 1961).

Araştırmalar da çocukların şiddet ve şiddet kültüründen olumsuz etkilendiği yönündedir. Amerikan Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Akademisi "Çok sayıda çalışma, çocuklarda şiddet içeren eğlence ve saldırgan davranışlar arasındaki rastlantısal bağlantıya işaret ediyor. Medya şiddeti çocuklara çeşitli şekillerde zarar verebilir: - Şiddeti çatışmaları uzlaştıranın bir yolu olarak kabul etmelerini sağlayarak, - Onları gerçek hayattaki şiddete karşı duyarsızlaştırarak, - Şiddet mağduru olacağından daha fazla korkarak, ve - Gerçek hayattaki şiddeti gerçekleştirmelerini sağlayarak" (akt. Fedorov 2018: 47). Wilson ve arkadaşları (1998:16) da şiddet içeriklerine yoğun maruz kalmanın sadece saldırganlaştırmadığı, bazı kişilerde de saldırganlık mağduru olmanın korku ve endişesine neden olduğunu ileri sürmüşlerdir. Lamson (1995: 25) medya içerikleri ile "çocuklara toplumun normalde şiddet uyguladığı öğretiliyor. Mağdur olma konusunda orantısız bir şekilde korkuyorlar ve suç mağdurlarına yardım etme olasılıkları azalıyor. Ayrıca kendilerini daha saldırgan ve şiddet dolu olarak yetiştirmekte" olduklarını söylemiştir (akt. Fedorov 2018:48). Fedorov şiddet kültürünün çocukları hiç karşılaşmadıkları kadar endişe verici ve rahatsız edici görüntülere ya da hikayelere maruz bırakarak, travma geliştirmelerine ve psikolojilerinin yara almasına neden olduğunu belirtmektedir. Fedorov (2018: 48) GMGedatus'un araştırmasını aktararak çocukların ne şekilde olumsuz etkilendiğini açıklamıştır "çocuklar saldırgan tutum ve davranış geliştirebilirler; - medya şiddeti, çocuklarda gerçek dünya hakkında korku ya da olumsuz tutumlar yaratabilir. Çocuklar, şiddetin gerçekte olduğundan daha yaygın olduğuna inanabilirler. Korku ya da kurban olmak da kendi içinde bir şiddettir; - medya şiddeti, çocukları gerçek dünyadaki şiddete karşı duyarsızlaştırabilir. Sıklıkla bir sorunun üstesinden gelmek için şiddeti kabul edilebilir bir yol olarak görebilirler. Şiddetin duygusal pişmanlığı azalır; - medya şiddeti, sorunları çözmek için şiddetsiz yollar olmadığını öğretir".

Medya ürünleri (TV, radyo, bilgisayar, dijital oyun, kitap, çizgi film vb) davranışsal şekillenme, taklit etme, duyarsızlaştırma, davranış kontrolünü önleme, saldırganlığı uyarma ve risk almayı teşvik etme yolu ile davranışları etkileyebilmektedir (Lewis, 2005). Palabıyıköçlü (1997: 123-126) şiddet içeriğine maruz kalma süresine göre etkinin değişebileceğini, kısa maruz kalmada "fiziksel ve sözel saldırgan davranışlarda artış, saldırgan düşünce ve duygularda artış ve anksiyete" uzun süreli maruz kalmalarda ise "şiddet ve saldırganlık içeren eylem ve davranışlarında artış"

olduğu gözlemlenmiştir (Anderson vd 2003). Bushman ve arkadaşları (2006) çocuklarda daha çok uzun süreli etkileri gözlemiştir. Lewis (2005) şiddet içerikli medya içeriklerine maruz kalan erkek çocukların daha çok şiddet eğilimi gösterdiğini analiz etmiştir. Çocukların yeterli hayat deneyimi ve dış dünyaya dair net bir gerçekliği yoktur. Bunu çevresindeki insanlar ve tükettiği medya içerikleri üzerinden gidermeye çalışmaktadır (Bar-on, 2000; Huesmann ve Taylor 2006). Medya ürünleri şiddeti cesaret ve kahramanlığın bir gerekliliği olarak yansıtmakta, bu da erkek çocukların fantezi dünyasında kahraman arketipini uyararak, dünyanın kötü bir yer olduğu ve kahraman olmak için şiddetin gerekli olduğu algısı yaratmaktadır (Lewis 2005). Çocukların gözlemsel öğrenme yoluyla seyrettiği ve okuduğu bu medya ürünleri ile şiddet davranışlarını içselleştirdiği gözlemlenmiştir (Bar-on 2000; Huesmann ve Taylor 2006). Bushman ve arkadaşları (2006) şiddet ve saldırgan davranışlar sergileyen çocukların, şiddet içerikli medya ürünleri tükettiğini ve taklit ettiğini belirlemiştir. Araştırmalar ilkökul çağındaki çocukların maruz kaldığı şiddet içerikli medya ürünleri nedeniyle şiddet davranışları gösterdiğini ortaya koymuştur (Güleç vd. 2012: 120). Ayrancı ve arkadaşlarının (2004) Türkiye’de çocukların TV izleme alışkanlıkları ve izlenen programlardaki şiddet düzeyini analiz ettikleri araştırmada çocukların bu programlar nedeniyle şiddete duyarsızlaştıklarını ortaya koymuşlardır. Şiddet içeriklerine maruz kalan çocuklar bir süre sonra şiddeti normalleştirmektedirler.

Şiddet çocukların psikososyal gelişimini olumsuz etkilemekte, problem çözme becerilerini olumsuz etkileyerek, özellikle aile içi şiddete maruz kalan çocukların erişkinlikte kendi eş ya da çocuklarına da şiddet uygulamasına neden olabilmektedir. Şiddete uğrayan ya da şiddet içeriklerine maruz kalan çocuk ve erişkinlerde sorunla karşılaştıklarında bunu çözmek için düşünme, konuşma, sabretme, farklı çözümler deneme becerilerini zayıfladığı analiz edilmiştir (Güleç vd 2012: 127-128). Bu kişilere “kişilerarası ilişkiler, öfke denetimi, problem çözme becerileri” eğitimleri verilerek ilerleyen süreçlerde ortaya çıkabilecek zararlar en aza indirgenebilmektedir (Güleç vd 2012:128). Şiddetsiz iletişim bağlamında çocuğun şefkatli bir ortamda, ihtiyaçlarının farkında olduğu, bu ihtiyaçlarının yeterli olarak karşılandığı bir ortamda büyümesi sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için elzemdir. Aksine şiddet ortamında büyüyen, ihtiyaçları ihmal edilen çocuklarda şiddet davranışı özellikle erkek çocuklarda yoğun olarak görülmektedir (Lewis 2005). Aile içi şiddet hikayesi olmayan çocuklarda da şiddet içerikli medya ürünlerine maruz kalmak travmatik etkiler bırakmakta, dünyanın kötü bir yer olduğu algısı oluşmakta, kendisini korumak için şiddet göstermesi gerektiği inancı yerleşmekte ve şiddeti normalleştirmektedir (Güleç vd 2012). Şiddete (ebeveyn, akran zorbalığı vb) ya da şiddet içeriklerine maruz kalan ergenlerde de saldırgan eğilimler, zarar verme, öfke patlamaları, vandallık türü şiddet davranışları (Dahlberg 1998) depresyon, anksiyete, yeme bozuklukları, alkol ve madde kullanımı, davranış bozukluğu görülmektedir (Şahin, 2008). Atıcı ve arkadaşlarının (2008) yaptığı araştırmalarda ergenlerin çevreleriyle yaşadıkları sorunlarda sorun çözme yöntemi olarak daha çok şiddeti kullandıkları ortaya çıkmıştır. Çocuk pedogogları çocukları 0-3 yaş arasında gerçekte fantaziyi birbirinden ayıramadığını (Lamson 1995:26), ilkökul çağındaki çocukları şiddet ve korku içeren bir içeriğe maruz kaldığında sonraki süreçlerde de korku tepkileri verdikleri, yalnız uyuyamadıkları, kabus gördükleri, alt ıslatma gibi tepkiler verdikleri ölçülmüştür (Cantor 2000:71).

Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe geçilen hem duygusal hem hormonal hem de zihinsel olarak değişim geçirdiği, kendi kimliğini oluşturma, bireyselliğini ve bağımsızlığını kazanma süreci olduğu için hem kendisi hem de aile ve çevresi için zor geçen bir süreçtir. Bu süreçte ergenler saldırgan ve zorlayıcı davranış örüntüleri içerisine girmekte, sürekli sorgulama ve eleştiri içeren huzursuz bir ruh hali içinde “soyutlamalar yapma, nesnelere bağımsız akıl yürütme kendi düşüncelerinin ve söylediklerinin en doğru olduğunu düşünme özellikleri ön plandadır” (Balcıoğlu ve Kılıç, 2008: 94). Ergenler kendilerini kabul ettirmek, akranlarından onay görmek, arkadaş gruplarına kabul edilmek, sosyalleşmek noktasında şartlı refleks yitimi yaşadığı ve kitle psikolojisi ile hareket etmeye meyilli bir şekilde şiddet eğilimi (akran zorbalığı, siber zorbalık, vandallık, çeteleşme, vb) gösterebilmektedir. “Şiddet kullanımında risk olarak sosyal becerilerde eksiklik, şiddetin onaylanan bir davranış olduğuna inanç, öfke ve duygularını idarede yetersizlik, gelecek hakkında umutsuzluk, düşük özgüven ve şiddete eğilim sayılmıştır. Yapılan araştırmalar düşük sosyoekonomik ortamdan gelen çocukların yüksek gelir grubundan gelen çocuklara göre daha saldırgan olduğunu göstermektedir” (Balcıoğlu ve Kılıç, 2008: 94). Ergenlerde şiddet davranışının altında yatan nedenler arasında aşırı şiddete maruz kalma, aile yapısı, arkadaş grubunun özellikleri, sosyal çevre, akrabalar, okul, alkol ve madde kullanımı, ruhsal problemler, genetik etkenler, ekonomik sorunlar, terör, savaş, göç, ana akım medya, dijital oyunlar, sosyal medya gibi unsurlar yer almaktadır.

Bettelheim (1991) çocukların gelişimi için masal ve hikayelerin çocuklara yol gösterici olduğunu, onlara hayatla nasıl başa çıkacaklarına dair bilgi verdiğini ifade etmektedir (akt. Stevens-Guille ve Boersma 1992). Masal ve hikayeler çocuklara fantastik bir dünyanın kapılarını aralayarak, hayal güçlerini geliştirmelerini, masal kahramanlarıyla birlikte hayal dünyalarında evden ayrılıp tehlikeler, mücadeleler ve heyecan verici maceralara atılmalarını sağlayarak onların kişisel gelişim sürecini başlatmaktadır. Çocuk hayal dünyasında yarattığı deneyimler vasıtasıyla hayata karşı bir algılayış, bir duruş belirlemede bu da kişilik gelişim sürecinin seyrini etkilemektedir. Okuduğu ya da dinlediği masalların içeriği çocuğun hayatla ilgili olumlu ya da olumsuz bir gerçeklik algısı yaratmasına ve bu tepkisel bir duygu ve davranış durumu oluşturmaya neden olmaktadır. Masal ve hikayeler çocukların yaş dönemine göre belirlenmelidir. Çünkü içerikleri her yaş için farklılık arz etmektedir. Burada daha çok psikolojik yaş belirleyicidir. Çocuğun sevdiği Ya da sevmediği masal ve hikayelerin içerikleri, çocuğun aslında psikolojik olarak hangi yaş diliminde olduğunu da gösterecektir (Brun, Pederson ve Runberg 1993). Burada yaş dönemini etkileyen en önemli faktör çocuğun “korku, kaygı, yetersizlik ve belirsizliği alt edebileceği ve umudu keşfedeceği içsel kaynaklar”ını ne derece ortaya koyup koymadığıdır. Mutlu masal ve hikayelerin yanında, çocuğun duygu dünyasında yaralar açıp, travmalar yaratacak korku, şiddet ve kaos içeren hikayeler de bulunmaktadır. Burada önemli olan hikayenin hayatta zorlukların da olduğu ama onlarla başa çıkabilecek yollar da olduğu, kötü insanlar kadar iyi insanların da olduğu ve iyi olanların kazandığı mesajını gerçeklik-umut çizgisinde verilmesidir. Bettelheim (1991) masalların çocuklara zorluklarla başa çıkabilme yolları sunduğu için bu becerilerini geliştirdiğini, çünkü hikayedeki kahramanların yaşadıklarının çocukların “endişe” ve “umut”larıyla bağlantılı olduğunu savunmaktadır (akt. Stevens-Guille ve Boersma 1992: 3-12). Çocuk kahramanla

kendini özdeşleştirmektedir. Böylelikle hayal dünyasında kahramanla birlikte o deneyimleri yaşamaktadır. Kahramanla mutlu olmakta, eğlenmekte, kaygı ve korkular yaşamaktadır. Çocuk daha önce bu tür duygular yaşamadıysa bu “adsız duyguları”yla başa çıkma mekanizması zayıfsa “kişinin idare edemediği, tolere edemediği ve anlam veremediği yani tanıyamadığı duygular girdabında savrulmasına, bu duygular tarafından boğulmasına sebep olur ki bu duygular patlamaya meyillidir” (Hammer 2013’ten akt. Duman 2018:26). bu nedenle masal ve hikayelerin içerikleri çocuğun duygusal ve ruhsal gelişimi üzerinde oldukça etkilidir. Peseschkian (1998; s. 40) hikaye ve masalların çocukları “fantaziye, metaforik düşünceye, fantastik içeriğe, korkusuz ve engelsiz tepki vermeye ve hayranlık duygularına kapı açtığını yani yaratıcılığı ilettiğini” savunmaktadır. Dolayısıyla çocuğun mental süreçleri üzerinde bu kadar etkili olan hikaye ve masalların içeriği çocuğun hangi duyguları deneyimleyip dış dünya gerçekliğine yansıtacağını da belirlemektedir. Çocuk ruh sağlığı uzmanları çocuk kitaplarında şiddete ilişkin hiçbir unsurun bulunmaması gerektiği düşüncesindedir ve en küçük bir şiddet unsuru bile çocuk ruh sağlığı için risk taşıdığına inanmaktadırlar (Fırat ve Çeker 2016: 105; Öztürk ve Giren 2016: 2106; Dağlıoğlu ve Çamlıbel Çakmak 2009: 524). Çünkü çocuklar bu kahramanlarla kendilerini özdeşleştirdikleri için, kitaplardaki korku ve şiddet unsurlarını normalleştirerek sergileyebilme eğilimi sergilemektedirler (Sever 2002: 28). Bu yüzden “şiddet unsurunun eserlerde olumlanmaması, bir çözüm yolu olarak gösterilmemesi ve kahramanların amaçlarına şiddet uygulayarak ulaşmaması” gerekmektedir (Sever 2002: 36).

3. Çocuklarla Şiddetsiz İletişim

Rossenbergenin ekolü çocuklarla şiddetsiz bir iletişim kurulabilmesi için, şiddet ve şiddet içeriklerinden uzak, şefkat ve empatinin temel alındığı bir ortamda, duygu ve ihtiyaçlarının doğru belirlenip karşılanarak yetiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bunun içinde ihtiyaçların doğru ifade edilmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Çocukların kendilerini doğru ifade edebilmeleri ve ihtiyaçlarını dile getirebilmeleri için hem evde hem okulda korku ve şiddetten uzak, güven ve sevgi ortamı oluşturulması gerektiğini savunmuşlardır. Bunun için şu adımlar izlenmelidir (URL 3):

1. **Pozitif Eylem Dilinin Kullanılması:** Pozitif eylem dilinin kullanılması demek, çocuk ya da ergenden bir şey isterken emrivaki ya da olumsuz cümleler kurmak yerine olumlu sonuçları da göstererek, o eylemi neden yapması gerektiğini anlayacağı bir dille ona anlatmak demektir. Örneğin çocuk ya da ergenden odasını toplamasını ya da ödevini yapmasını istemek için “odanı topla!” yerine “odanı toplarsan, arkadaşlarını daha rahat ağırlayabilirsin” gibi öneriler yoluyla istekleri dile getirmek daha etkili olacaktır. Burada önemli olan isteklerin çocuğun anlayabileceği seviyede açık, net, somut ve olumlu eylem cümleleri iletilmesidir. Kızma ve bağırma çocuklarda işe yaramayacağı gibi, halk dilinde arsız denene ve bir süre sonra bağırma ve dayağı yani şiddeti normalleştiren, duyarsızlaşan ve kendi isteklerini yapmaya devam eden bir çocuk profili ortaya çıkacaktır.
2. **Bilinçli olarak istemek/rica etmek:** Ailelerin ve öğretmenlerin çocuk ve ergenlerden istediği şeyi net olarak belirlemesi, taleplerini bilinçli olarak iletmeleri çok önemlidir. Oysa bunun yerine istekleri farklı duygularla belirtmektedirler. Çocuğa ekmek aldırarak için duygu sömürsü yaparak “tamam oğlum/kızım ben giderim” tavrı gibi. Bu tavır çocukta hem suçluluk psikolojisi oluşturmakta hem

de anne-babanın sorumluluğunu erken yaşta yüklenerek ruhsal yıpranma yaşamasına temel oluşturabilmektedir. Bunun yerine evde işbölümü yaparak, neden işbölümü yapılması gerektiğini anlatarak çocukta olumsuz duygular yaratmadan istekler net olarak iletilmelidir. Aynı şekilde çocukta huzursuzluğunu doğrudan söylemek yerine saldırganlaşıyor (URL4) ya da ağlıyorsa (URL 5) kızmak, cezalandırmak yerine bilinçli olarak bunun altındaki nedeni araştırmak gerekmektedir. Çocuk okuldan geldiğinde sizinle o gün neler yaşadığını paylaşmasını beklerken, o doğrudan masaya oturup yemeğe başladığında, ellerini yıkaması için kızıp lavaboya göndermek yerine, çocuğa doğrudan "Bugün okulda neler oldu çok merak ediyorum, ellerini yıkadıktan sonra kurabiyelerini yerken bana anlatır mısın?" diye sormak net bir şekilde isteği ve ihtiyacı karşı tarafa iletmeyi sağlayacak, şiddetin ve huzursuzluğun önüne geçecektir. Çocuklara somut bir şekilde talepleri iletmek gerekmektedir. Çocuk ne istendiğini anlamayarak, farklı yorumlarla kendini huzursuz, değersiz, sevgisiz hissetme eğilimi gösterebilecektir.

3. Yansıtma istemek: Yansıtma sizin ilettiğiniz mesajın karşı tarafta nasıl anlaşılıp yorumlandığını anlatmak üzere geribildirim talep edilmesidir. Bu da söylenen şeyin karşı tarafa tekrar ettirilmesi ile gerçekleştirilmektedir. Bu yolla çocuk ya da ergenin sizin mesajlarınızı ne derece anladığını ölçümü sağlanmaktadır. "Beni dinlemiyorsun", "Ben öyle dememiştin" gibi iletişimi tamamen engelleyecek diyalog başlangıçları da engellemeye yardım etmektedir. Özellikle dikkat dağınıklığı ve hiperaktivite olan çocuklarda kızmak yerine bu yöntemle mesajları iletmek çocuğun gelişimine de yardımcı olacaktır.

4. Dürüstlük istemek: Dürüstlük sağlıklı bir iletişim için elzemdir. Tarafların birbirine dürüst, açık ve net olması çatışmaların da önüne geçecektir. İletilen mesajın, talep edilen istek ve ihtiyacın muhataptaki yansımalarını anlamak için de dürüst bir geribildirim oldukça önemlidir. Çocuğunuzdan ödevini yapmasını, odasını toplamasını istediğinizde bunu istiyor mu siz dürüstçe söyleyebileceği bir ortam sunmanız önemlidir. İstek ve duygularını rahatça ifade edemeyen, ettiğinde cezalandırılan, korkutulan, şiddete maruz kalan çocuklar yalan söylemeye, hayır diyememeye ve içine kapanıklığa meyilli olmaktadır. Çocuğun sağlıklı gelişimi için bir talebiniz olduğunda muhatabın bunu yapmak isteyip istemediğini mutlaka öğrenmeniz ve nedenlerini de dinlemeniz gerekmektedir.

Ergenler "öğrenmeyi ve kendilerini yetkin görmeyi isterler, daha fazla sorumluluk üstlenmelerinde dikkatli bir rehberlik alabilecekleri ortamlara ihtiyaç duyarlar. Saygı duyacakları yetişkinlerle sıkı ve destekleyici ilişkiler kurmak isterler... İstenmeyen davranışların önlenmesinde ödül ve cezadan önce dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Bu da çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Aile içinde gerçekleşen başarılı ve olumlu ilişkiler mutlu ve yapıcı bireylerin ortaya çıkmasını sağlar. Uyum bozukluğu gösteren çocuklar genellikle başarısız anne-baba-çocuk ilişkisinin ürünüdürler. İletişimi zayıf aile yapısı şiddete yöneltirken, akranlar saldırganlığı meydana çıkararak onu uygulayacak ortam hazırlamaktadırlar. Çocukların istenmeyen davranışlarının değiştirilmesinde birtakım etkili stratejilerin bilinmesinin ve uygulanmasının rolü vardır. Ailede babanın olmaması, boşanma, annenin depresyon yaşaması, geçinemeyen anne-baba tutumları ve düşük sosyoekonomik düzey, saldırganlıkla ilişkili aile özellikleri sayılabilir" (Balcioğlu ve Kılıç 2008: 95). Bu nedenle çocuk ya da ergenlerle iletişimde sabırlı ve istikrarlı olunması önemlidir. Evde ve okulda sağlanan şiddetsiz iletişimin devamlılığı ve tutarlılığı için, çocukların hayal gücünü besleyen medya içeriklerinin de mutlaka şiddetten arındırılmış olması gerekmektedir.

Çocuklar ilk önce ailesiyle kişilerarası iletişim kurmakta, onlardan edindiği iletişim ve inanç kalıpları ile diğerleriyle ilişkilerini şekillendirmektedirler. Çocuklar dış dünyaya dair bilgiyi ailesinden ve bilgi kaynağı olarak da masal, hikaye, öykü, TV, çizgi film, film, sosyal ağlardaki benzer içeriklerden elde etmektedir. Filmler çocuğa somutlaştırılmış hayalleri doğrudan sunarken, masal ve hikayelerde ise çocuk karakterlerin ve hikayenin geçtiği mekanların dizaynını kendi hayal dünyası içinde gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla karakterlerle kendini özdeşleştirme süreci daha güçlü olmakta, karakterle birlikte edindiği deneyimler ve hissettiği duyguları dış dünyaya ve diğerleriyle ilişki ve iletişiminde referans olarak kullanmaktadır. Bu nedenle ailenin, çocuğun sağlıklı ilişki ve kişilerarası iletişim kurabilmesi için hem güvenli ve sevgi dolu bir ortam sunması hem de çocuğun bilgi kaynağı olarak kullanabileceği bu medya içeriklerini denetlemeleri gerekmektedir. Çocuğun dış dünyaya karşı algı ve tutumunu oluşturmaktadır. Şiddet ve korku içerikleri çocuğun diğerleriyle ilişkisini de şekillendirmekte, onlarla yaşayacağı sorunlarda çocuğun tek çözüm yolu olarak şiddet kullanması gerektiği algısının oluşmasına neden olabilmektedir.

5. Yöntem

Keloğlan tiplmesi Türk masalları içerisinde yüzyıllardır var olan ve nesilden nesle, sözlü, yazılı, film ve çizgi film formlarında aktarılan ve Milli masal kahramanı olarak kabul edilip, Türk insanını yansıtan bir prototip olarak değerlendirilen edebi bir türdür. Bazı araştırmalarda milli tipleme olarak adlandırılan Keloğlan (Şimşek 2016; Bayraktar 2014). Keloğlan ile ilgili pek çok masal bulunmaktadır. Kimisinde sadece yaşlı anası, kimisinde kardeşleri, kimisinde babası (Sakaoğlu 1999: 180). kimi masalarda dayısının, teyzesinin, amcasının da (Şimşek 2016) bulunmaktadır.

Üstün Dökmen iyi niyetli, cesur, güçlü, söz dinleyen, iyi insan olarak sınıflandırdığı yiğit/kahraman masal kahramanları ve kurnaz, bencil, burnunun dikine giden, hileci genellikle Keloğlan ve tilkinin prototip olarak sunulduğu Kötü-kurnaz kahraman olmak üzere iki tipten bahsetmektedir (Dökmen 2005:199). Keloğlan'ın, "kurnaz, hilebaz, kötü kalpli, acımasız, inatçı, gözü doymaz, kendi menfaatlerini her şeyin üzerinde tutan, başkalarına kötülük yapmaktan zevk alan sadist Köse, dev, peri, padişah, vezir, kadı, Yahudi, cimri gibi başka düşmanları da vardır. Çoğu zaman bunlarla amansız mücadelelere girer; bazen aklını, zekâsını kullanarak bazen de hileye başvurarak kendi silah ve çareleriyle zafere ulaşır. Kendisine kötülük yapanlara asla acımaz ve onları cezasız bırakmaz. Düşmanlarının karşısında, onlara fırsat vermeyecek kadar akıllıdır. "Dinsizin hakkından imansız gelir." hesabı, kötüler ve kötülükleri yenmek için onlara kendi anladıkları dilden cevap verir. Kendisi asla ölmez, ama başkalarının ölümüne sebep olur" (Şimşek 2016:43). Şimşek (2016: 44-49) araştırmasında masallardaki Keloğlan'ı işini bilen, uyanık, halkın yanında, bir şeyi yapmayı kafasına koyduğunda yapan, haksızlığa, adaletsizliğe boyun eğmeyen, kötülerle savaşan, şans ve kurnazlığı birleştirerek düşmanlarına karşı kullanan, cesur, atılgan, bilge, fırsatlarını akıllıca kullanan bir tip, bazı mallarda ise hileci, kötü insanlara acı çektirmekten hoşlanan, cezalandırıcı, kötü kalpli, kaba, acımasız, aldatan, intikamcı, yalancı, uykucu, tembel biri olarak tanımlamıştır.

Literatürde Keloğlanla ilgili çok fazla çalışma bulunmakla birlikte, Rosenberg şiddetsiz iletişim modeli kapsamında yapılan ilk çalışma olacaktır. Şiddetsiz İletişim

ülkemizde yeni çalışılan bir alan olmakla birlikte, çocukla şiddetsiz iletişim alanına yönelik ülkemizde daha önce akademik olarak herhangi bir çalışma yapılmamıştır. İlköğretimde okutulan 100 Temel eser içerisinde yer alan Keloğlan Masalları Yapı Kredi Yayınları tarafından yayınlanmış ve içerisinde 19 ayrı masal bulunmaktadır. Çalışmada Rosenberg'in Şiddetsiz İletişim Modeli üzerinden kitapta yer alan masallardaki şiddet ve şiddetsizlik unsurları içerik analiz yöntemi ile incelenmiştir.

Tablo 1: Keloğlan Masallarında Şiddet ve Korku Unsurları

Şiddet Türü	Şiddet İçeriği	Sayı
Fiziksel Şiddet	Öldürmek	20
	Dereye atarak öldürmek	3
	Sopayla döverek öldürmek	1
	Deriyi yüzerek öldürmek	1
	Kaynar suyla yakarak öldürmek	1
	Kızgın yağ dökerek öldürmek	1
	Parçalamak	3
	bıçaklamak	3
	Diri diri gömmek	1
	Aç bırakmak	1
	kesmek	5
	Boynundan asmak	1
	Çuvalla asmak	2
	Boğmak	1
	Canını yakmak	14
	Sıcak suyla yakmak	1
	Kremle yakmak	1
	Dayak atmak	18
	Sopa atmak	3
	Tokat atmak	2
Terlik atmak	1	

	Yakasına yapışmak	1
	Taş atmak	2
Psikolojik Şiddet	Tehdit etmek	18
	Çişini içirmek ve dövmele tehdit etmek	1
	Başını vurdurmakla tehdit etmek	1
	Cellada vermekle tehdit etmek	1
	Etini yemekle tehdit etmek	1
	Canını almakla tehdit etmek	1
	bağırarak	17
	Aşağılamak/hakaret	12
	Alıkoymak/zorla tutmak/hapis	4
	Kaçırmak	1
	Evden kovmak	1
	Susuz bırakmak	1
	Üzerine idrar yapmak	1
Görünüşle dalga geçmek	3	
küçümsemek	6	

Tablo 1’de Keloğlan masallarındaki şiddet unsurları analiz edilmiştir. Kitapta yer alan 19 masalda fiziksel ve psikolojik şiddete rastlanmıştır. 87 yerde fiziksel şiddet, 69 yerde de psikolojik şiddet unsurlarına rastlanmıştır. En yüksek oranda öldürme eylemi ya da sözü, sırasıyla tehdit etmek, bağırarak, can yakmak, aşağılama, kesmek, alıkoymak, parçalamak, bıçaklamak, aç bırakmak ve insan onuruna yönelik olarak üzerine idrar yaparak aşağılama eylem ya da sözünün geçtiği görülmektedir. Fiziksel şiddet öldürmek, dayak, yakmak, boğmak, asmak, parçalamak, kesmek, bıçaklamak gibi oldukça zalim eylemleri içeren ve korkuyu tetikleyen unsurlara yer verildiği görülmektedir.

Fiziksel Şiddet ilgili olarak masalda geçen bazı cümleler şöyledir (Alangu 2016):

- “Dev Anası ile Keloğlan” masalında acımadan dövme eylemi “Dev anası tavandaki çuval içinde asılı duran Keloğlan’a kestiği sopayı savurarak Allah yarattı demeden vurmuştur” (Alangu 2016: 25) cümlesi ile verilmiştir.

- “Keloğlan ile Padişah” masalında “Bütün bunları duyan ağası Keloğlan’a kızmış da sopayı kapmış, mezarlıktan kovalamış” (Alangu 2016: 102) sopayla kovalamak, tehdit altında olmak duygu ve eylemleri verilmektedir. Kızınca sakinleşmek, sorunlara akli çözümler bulmak yerine, sopa ile saldırmak tek seçenekmiş gibi bir algı oluşmaktadır.
- “Keloğlan ile Köylüler” masalında “Adamın bağırmasıyla çarşı halkı bunların başına toplanmış, bir güzel sopa atmış ve çarşıdan kovalamışlar” (Alangu 2016: 14) cümlesinde de meydan dayağı ve şiddet eylemi verilmiştir. Cezalandırma, halkın ceza vermesi gibi mesajlar içermektedir. Oysa ceza vermek bir yargı sonunda adalet kurumları tarafından verilmelidir. Burada şiddetin normal insanlar ve halk tarafından verilmesi normalleştirilmektedir.
- “Keloğlan ile Padişah” masalında “İrice bir taş alır, kocakarıyı çuvalayıp fırlatır” (Alangu 2016: 99) cümlesinde sevmediğimiz kişilere acımasızca davranabilir, işkence edebilir, bir çöp gibi fırlatıp atabiliriz mesajı vardır.
- “Keloğlan ile Kırk Haramiler” masalında “Kırk haramilerin başı öfkeyle Keloğlan’a bir tokat vurmuş, kırk kuşu da elinden almış” (Alangu 2016: 277) cümlesi ile genelde masallarda olan iyilerin hep iyi, kötülerini hep çok kötü olması algısı vardır. Kötü biri size her tür zalimliği yapabilir, asla değişmez, sizin her şeyinizi elinizden alabilir gibi mesajlar verilmektedir.
- “Dev Anası ile Keloğlan” masalında “Aman Keloğlan, seni elden kaçırdım sanmıştım, iyi girdin pençeme demiş, bunu yakaladığı gibi bir çuvala tıkmış, ağzından bağlayıp tavandaki çengele çekip asmış” (Alangu 2016: 34) cümlesiyle yine kötülerin her tür zalimliği yaptığı, onlardan kurtulmak için de ancak onlar gibi zalimlik ve işkence ile şiddet ve öldürme eylemleri sayesinde onlardan kurtulabiliriz mesajları verilmektedir.
- “Keloğlan ile Kargası” masalında “Kendilerine karşı gelen, Keloğlan kılığındaki çobanı yakalayıp sallamış sallamışlar da fırlatıp dereye atmışlar” (Alangu 2016: 151) cümlesinde yine öldürme amaçlı, şiddet eylemi söz konusudur. Kötü biri sizi öldürebilir, size fiziksel zarar verebilir mesajı verilmiştir.
- “...olmaz artık canını almamış olmaz! diye ümüğünü sıkıyor bunun” (Alangu 2016: 110) cümlesinde de sorunları çözemiyorsanız, öldürebilirsiniz mesajı bulunmaktadır.
- “Keloğlan’ın Nohudu” masalında “.... Kel kafasına terliğinin tekini fırlatmış” (Alangu 2016: 140) terlik, taş fırlatma, sopayla kovalama gibi şiddet eylemlerine kitapta sıkça rastlanmaktadır.
- “Keloğlan ile Padişah” masalında “Arkasından gizlice gelip sokulan keloğlan, ayaklarından kucaklayıp veziri baş aşağı zembille sokmuş, ipine asılarak çekip tavana kaldırmış” (Alangu 2016: 105) cümlesinde de zalim vezir ancak hak ettiği gibi asılıp öldürülmelidir mesajı verilmiştir.
- “Keloğlan ile Üç Cambaz” masalında “Koşup yakasına yapışmışlar aman zaman vermeden gak gık dedirtmeden çuvala sokmuşlar. Ağzını da bağlayıp sırtlamışlar” (Alangu 2016: 66) cümlesinde de pusuya düşürerek yakalamak, kendi cezanı kendin vermek mesajları bir kahramanlık, yiğitlik eylemi gibi verilmiştir.
- “Keloğlan ile Defineci” masalında “Keloğlan hocayı ardından seğırtip arkasından kafasına vurup düşürmüş. Sirtına basıp kellesini kesmiş de göbeğin üstüne koymuş” (Alangu 2016: 124) cümlesinde oldukça vahşi bir çocuk kitabında olmayacak öldürme eylemi, detayıyla verilmiştir. Çocuk psikolojisinde travma yaratabilecek, kötülerini kendiniz bu şekilde cezalandırmalısınız normalleştirecek mesajlar bulunmaktadır.

- “Bu kocakarıyı koca kazandaki kaynar suyun içine atmış” (Alangu 2016: 96) cümlesinde de yine travmatik duygular yaratacak, acılı bir öldürme eylemi normalmiş gibi verilmiştir.
- “Dev Anası ile Keloğlan” masalında “Ocaktaki kızgın yağ adamın açık ağzından içeriye, boğazına bir güzel aktarmış” (Alangu 2016: 49)) yağ ile yakmak, kaynak suya atmak gibi vahşi eylemler, kötü olarak belirlenen kişilerin hak ettiği cezalardır mesajı verilmiştir.
- “Keloğlan: ‘Olur ağam, baş üstüne ağam, demiş de kızı almış, dışarı çıkarmış. Biçare kızın ayaklarından tutmuş da, bir şu duvara, bir de öteki duvara çarpmış. Kan revan içinde kızın ölüsünü sırtladığı gibi doğru Camgöz Ağa’nın odasına götürmüş” (Alangu, 2016:164) cümlesinde işkence ederek öldürüp, cesedi de kahramanlık nişanesi gibi taşımak mesajı şiddeti normalleştirmektedir.
- “Keloğlan kadının kümese gittiğini, adamın da sızıp uyuduğunu görünce, hemen içeri girmiş, ocaktaki kızgın yağ adamın açık ağzından içeriye, boğazına bir güzel aktarmış. Herif de ‘hak hak, hık hık’ demiş, iki de debelenmiş, bir dikilmiş olduğu yerde kolları bacakları kapı çengeli gibi karman çorman olmuş da katılıp kalmış” (Alangu, 2016: 49) cümlesinde de pusuda yakalayıp, savunmasız bir anında yakarak öldürme fiili normalleştirilerek verilmiştir.
- “Keloğlan ile Padişah” masalında “...Şöyle iyice yaslanıp keselensene diye söylenerken anasını tepesinden bastırıp, kaynar suyun içine sokmuş. Kadıncağız bir zaman gluk gluk, hır hır ederek boğulup ölmüş” (Alangu 2016: 96) cümlesinde annesini yakarak öldüren bir evlat modeli sunulmuştur. Kötü kişi anneniz bile olsa onu en acılı şekilde öldürebilirsiniz mesajı, MEB tarafından okutulması önerilen çocuk kitapları içinde olmamalıdır.
- “Keloğlan ile Kötü Hasan” masalında “Sonunda kötü Hasan’ı, sindiği kuytu köşesinde tortop olmuş bir haldeyken yakalamışlar. Üstüne kümelenmiş, döve döve öldürmüşler, hırslarını alamamış da paralamışlar” (Alangu 2016: 119) cümlesinde de cezanın halk tarafından verilmesi, öldürmenin normal bir ceza olduğu mesajları verilmektedir.
- “Dev Anası ile Keloğlan” masalında “Dev anası ormanda irice ve de budaklıca sopa arayadursun, Keloğlan çakısı ile çuvalın ağzını açmış da ipini çözüp aşağıya inmiş. Hemen ahırdan dev anasının sevgili buzağını kucaklayıp getirmiş. Çuvala tıkmış ağzını da bağlayıp tavandaki çengele asmış. Dev anası toparlanıp gelmeden koşmuş savuşmuş. Dev anası kestiği sopayı savurarak, Keloğlan’a sövüp sayarak gelmiş de gerilip gerilip tavana asılı çuvala vuruşmaya girişmiş. Ha babam vururken çuvalın içinden “beee, beee” sesler geliyormuş” (Alangu, 2016: 34) cümlesinde de yine işkence ederek öldürme eylemi detayıyla verilmiştir.

Psikolojik şiddetle ilgili örnekler ise şu şekildedir (Alangu 2016):

- “Aman Keloğlan, etme Keloğlan, olmaz Keloğlan demesine kalmadan bu haramilerin üstlerine yukarıdan aşağıya salıvermiş” (Alangu 2016: 93) birilerinin üzerine çiş yaparak onları aşağılamanın bir kahramanlık gibi verilmesi söz konusudur.
- “Hele Keloğlan, götür, şu kızın abdestini bozdur.’ demiş. Keloğlan elpençe divan durmuş: ‘Olur ağam, baş üstüne ağam’ demiş de kızı almış. Bahçenin bir ucundaki helaya götürürken bu küçük kızı iyice sıkılamış da: ‘Hele çişini et de göreyim, yine sana içiririm, hem de döverim ha!’ diye korkutmuş” (Alangu, 2016:164) kız çocuğuna yönelik insan onuruna hakaret içeren bir tehdit söz konusudur.

- “Keloğlan ile Devler Ağası” masalındaki “Ben seni sabah kahvaltısında yemez miyim? Etini közde pişirip komiklerinle birlikte yalayıp yutmalı mıyım?” (Alangu 2016: 134) cümlesinde de korku ve tehdit içeren mesajlar bulunmaktadır.
- “Ulan Keloğlan, yolsuz yorgansız, eli sakar, meymenetsiz, akılsız, hem de fikirsiz kelli oğlan” (Alangu 2016: 98) cümlesinde aşağılama ve hakaret içeren lakaplar kullanılmıştır.
- “Ulan keli sinekli de, yüzü benekli, canavarın tohumu da kilisenin domuzu” (Alangu, 2016: 160) cümlesinde de hakaret kullanımı dikkat çekmektedir.

Keloğlan Masalları MEB tarafından ilköğretimlerde okutulmak üzere önerilen 100 Temel Eser içerisinde yer almaktadır. Ancak kitap içeriği akıl almaz işkenceler, cinayetler, hakaretlerle dolu olup, bunların bir kısmı “kötülere cezasını halk verebilir”, “birinden kötülük gördüysen ona işkence yapıp öldürebilirsin”, “kötü insanlardan ancak onları öldürerek kurtulabilirsin”, “kötü annen bile olsa öldürebilirsin”, “tehdit etmek, hakaret, aşağılama, lakap takmak normaldir”, “sevmediğin kişileri yeren aşağılayan her tür eylemi yapabilirsin”, “kötüleri öldürenler kahramandır” gibi mesajlar içeren hikaye çocuklar için uygun değildir. Çocuklar masal ve hikayelerdeki kahramanlarla kendileri özdeşleştirmekte ve onunla birlikte o maceraları hayal dünyasında realite haline getirmektedir. Dolayısıyla ölümü, cezalandırmayı, fiziksel ve duygusal şiddeti normalleştiren mesajlar, yapılan araştırmalara göre çocuğun dış dünya gerçekliğine dair yanlış mesajlar edinmesine ve şiddeti normalleştirmesine neden olmaktadır.

Tablo 2: keloğlan Masallarında Yer Alan Olumsuz Özellikler

Olumsuz Özellikler	Sıklığı
Yalancılık	6
İntikam almak	3
Alaycılık	3
kibirlik	1
Dedikodu yapmak	2
hırsızlık	6
bencilik	2
Acımasızlık/zalimlik	2
tembellik	3
Saygısız olmak	1
Çıkarıcılık	1
İsraf etmek	2

Tablo 2’de Keloğlan masallarındaki karakterlerin 32 olumsuz kişilik özellikleri bulunup, en fazla “hırsızlık” ve “yalancılık” olarak verilmiştir. Bunları “intikamcılık”, “kibirlilik”, “dedikoduculuk”, “zalimlik”, “hilecilik”, “bencillik”, “borç alıp ödememek”, “alaycılık”, “boşboğazlık”, “tembellik”, “açgözlülük”, “saygısızlık” “cimrilik” izlemektedir.

Keloğlana yönelik olumsuz özellikler, kitaptaki 19 masaldaki şu cümlelerle verilmiştir (Alangu, 2016):

- “Keloğlan ile Köylüler” masalında hilecilikle gübre satması “Azıcık, sıcacık, ama tazecik!” (Alangu 2016: 14) kendisini bu karakterle özdeşleştiren çocuklar için hilebazlığın, düzenbazlığın, haksız para kazanmanın normalleşmesine neden olacaktır.
- “Keloğlan ile Devler” masalındaki tembelliği “Bu Keloğlan yerinden kıpırdamaz, evden çıkmaz, hiç de çalışmazmış” (Alangu 2016: 7) tembelliği vurgulanmıştır.
- “Keloğlan ile Padişah” masalında alaycılığı “Sizin kocakarının kuyruğu var mıydı?” (Alangu 2016: 101) cümlesi ile verilmiştir. Kendinden büyüklere lakap takmak, hakaret etmek sevmiyorsan normaldir mesajı bulunmaktadır.
- “Keloğlan ile Köy Ağası” masalında sadistliği köylülere zulmeden zalim ağa, Keloğlan tarafından derisi yüzülerek öldürülmektedir (Alangu 2016:157) cümlesinde Keloğlan’ın sadistçe kötü olan ağayı işkenceyle öldürmesi kahramanlık gibi verilmiştir. Sadistçe öldürerek halkı kurtarabilirsin algısı ortaya çıkmaktadır.
- “Keloğlan ile Padişah” masalında ise Keloğlan’ın büyüklerle saygısızca ve aşağılayarak konuşması “Hele kocakarı, el ayağı çengel karı, git yoluna, işine de, beni rahat bırak” (Alangu 2016: 99) cümlesi ile normalleştirilmiştir.
- “Keloğlan’ın Nohudu” masalında Keloğlan arabozucu, bencil ve çıkarıcı “Aman beyim, soylu beyim, ulu yollu yaman beyim. Gel şu marangozu döv de, o da korkup nohudumu çıkarıversin beyim...” (Alangu 2016: 139) cümlesiyle, “biriyle anlaşamıyorsan onu dövürebilirsin”, “şiddetle sorunlarını çözebilirsin” mesajlarının yanında “ara bozuculuk normaldir” mesajı da verilmiştir.
- “Keloğlan ile Kötü Hasan” masalında borcunu ödemeyen Keloğlan için “Yarına Keloğlan gelecek, alacağını istemeye. Kapıya çık. Ağla, sızla, kocam öldü diye ağıt yak, bozla” (Alangu 2016: 34) cümlesinde borcunu ödemeyen Keloğlan ve yalan söyleyerek senin olanı geri al mesajı veren komşu ilişkisi normal gösterilmiştir. Amaç iyi olsa bile yalanın yanlış olduğu mesajı verilmesi gerekirken bu masallarda tam tersi bir durum söz konusudur.

Rosenberg’in Şiddetsiz İletişim Modeline uygun olmayan bu masalarda yoğun bir şekilde korku, şiddet, olumsuz kişilik özellikleri çocukların okurken kendini özdeşleştireceği baş karakterle verilmiş, çocukların hayal dünyalarında yer alan fantastik dünyaya kahramanlık/yiğitlik gibi olumlu özellikler üzerinden normalleştirilmektedir. Rosenberg modelinde sorunların çözümü için karşı tarafa anlayış, empati ve şefkatle yaklaşmak söz konusudur. Çünkü çatışmaların arkasında karşılanmamış ihtiyaçlar bulunmaktadır. Bu modele göre karşı taraf, eninde sonunda direncini kırarak o da empati ve şefkatle dönüş yapacaktır. Tembel, hileci, yalancı Keloğlan’ın sorunları için alay, aşağılama, tehdit, sadistlik, cinayet eylemlerini çözüm olarak uygulaması çocuk psikolojisi için uygun değildir. Oysa Rosenberg Şiddetsiz

İletişim'i uygularken sorunların çözümü için ceza ve ödülü hatta övgünün bile doğru olmadığını savunmuştur. Ona göre ödül ve ceza kişiyi insancıl doğasından uzaklaştırmakta, olumsuz bir durumla karşılaştığında bedel isteyerek ya kendi cezalandırmakta ya da cezalandırabilecek kişileri desteklemektedir (Rosenberg, 2014:26). Masallarda "kötülük cezasız kalmaz", "kötü özelliklerin varsa başına kötü şeyler gelmesini hak edersin" gibi mesajları görmekteyiz. Oysa Rosenberg ödül-ceza içeren yargılayıcı eğitim yerine insancıl doğayı besleyecek şu adımların uygulanmasını önermiştir (Kashtan ve Kashtan 2018):

- "Açık Kalple Yaşamak
- Kendine şefkat
- Kalpten ifade etmek
- Şefkatle duymak
- Bağlantıya öncelik vermek
- "Doğru" ile "yanlış"ın ötesinde değerlendirme
- Seçim, Sorumluluk ve Barış ve Huzur
- Duygularımızın sorumluluğunu almak
- Davranışlarımızın sorumluluğunu almak
- Karşılansınmayan ihtiyaçlarla barışık olmak
- İhtiyaç karşılama kapasitemizi artırmak
- Anı yakalama kapasitemizi artırmak
- Gücü paylaşmak (Ortaklık/Partner olmak)
- Tam anlamıyla herkesin ihtiyaçlarını gözetmek
- Kaynakları ihtiyaç temelli paylaşma kapasitemizi artırmak
- Gücün koruyucu amaçla kullanımı"

Tablo 3: Keloğlan Masallarındaki Şiddetsiz İletişim Modeline Uygun Değerler

Değerler (Şiddetsizlik)	Sıklığı
Adil Olma	1
Bilimsellik	1
Dürüstlük	3
Hoşgörü	1
Sevgi	3
Sorumluluk	1
Yardımsızlık	3
Çalışkanlık	4
Duyarlılık	3
Misafirperverlik	3

Saygı	2
paylaşmak	2
Doğru sözlülük	2
Hakka riayet	2
Çevreyi koruma	4
Tutumluluk	2
Temiz olmak	3
Merhamet/şefkat	2
Kanaatkarlık	3
vefa	3
Sözünde durmak	3
Mütevazılık	2
Özgüven	1
misafirperver	2

Tablo 3'te masallardaki Şiddetsiz İletişim modeline uygun olan değerler incelenmiştir. Bu 24 olumlu değerın 19 masaldaki kullanım sıklığı toplamda 52 tanedir.

Tablo 4: Keloğlan Masallarındaki Şiddetsiz İletişim Modeline Uygun Örnek Rol Model Özellikleri

Olumlu Özellikler	sıklığı
Cesaret	1
Fedakar olmak	1
Saygılı olmak	2
Düşünceli olmak	3
merak	3
merhamet	1
Sözünde durmak	2
Güvenilir olmak	2
Araştırmacı olmak	1

Zeki olmak	13
------------	----

Tablo 4 de ise kahramanların 10 olumlu kişilik özelliği bulunmaktadır. Bunların masalarda geçme sıklığı ise toplamda 29'dur. En çok zeki vurgusu yapılmıştır. Ancak buradaki zeki vurgusu bazen, kurnazlık yaparak düşmanları yenmek için kullanılan yetenek anlamında da kullanılmıştır. Ne yazık ki 19 masalda çocuklar için olumlu bir rol model olması gereken karakterin olumlu özellikleri ve değerleri, olumsuz özellikleri ve şiddet eylemleriyle kıyaslandığında oldukça düşük orandadır.

- “Keloğlan ile Devler” masasında fedakarlık vurgusu yapan “Keloğlan bir çuval altını nenesine vermiş. Konu komşuya bir büyük ziyafet vermiş” (Alangu, 2016: 12) cümlesiyle paylaşmanın, yardımseverliğin özendirilmesi yapılmıştır.
- Aynı masalda sorumluluk “Keloğlan kestiği öküzün derisini eve yiyecek almak için pazara satmaya götürür. Yolda bir köse görmüş, ona bu deriyi bir ölçek dariya satmış”(Alangu, 2016, s. 14) cümlesi ile öne çıkarılmıştır. Bakman gereken ailen varsa onlar için gerekeni yapmalı, çalışmalı, para kazanmalısın mesajı ile verilmiştir.
- “Köse Değirmenci ile Keloğlan” masasında “nasihat, büyükleri dinleme” değeri “Un öğretmeye iki tay, bir kile buğday getirdim, ama vazgeçtim. Babam ölürken boyu kısılarla, hem de köselerle alışveriş etme, yola işe koşulma diye vasiyet etmişti. Dur, eşeğe yükümü sorayım da, yukarı değirmene varayım, demiş”(Alangu, 2016: 20) cümlesi ile verilmiştir. Büyüklerin nasihati seni kötülükten koruyacaktır mesajı bulunmaktadır.
- “Dev Anası ile Keloğlan” masasında yardımseverlik “Vaktin birinde, bir ülkenin ücra bir köyünde Keloğlan varmış. Bu Keloğlan'ın ana babası ölmüş de bakılmaya muhtaç iki kız kardeşi kalmış. Keloğlan kardeşlerine bakmak için komşulardan yardım ister ve çalışmıştır. Komşuları da bunları her gece yemeğe davet edip karınlarını doyururlarmış”(Alangu, 2016: 30) cümlesiyle ihtiyacı olanlarla paylaşmanın önemi üzerinde durulmuştur.
- “Keloğlan ile İki Padişah” masasında çalışkanlık “Ana yok, baba yok, sırtına yama vuran, eline bir dilim ekme veren de yokmuş. Bu Keloğlan ekmeğini taştan, aşını da işten çıkarmayı küçük yaşında öğrenmiş. Yaşlıları, akranları sokak aralarında birdirbir oynayıp zıp zıp yuvarlarken, sırtına ağır yükleri yükleyip alından ter sızdırarak çalışmasını düşünüp taşınmasını, adım adım öğrenmiş de karanlık gece de kara taşın altındaki kara karıncayı bilir, arayınca da bulurmuş”(Alangu, 2016: 36) cümlesi dramatik bir hikayesi olan küçük bir çocuğun emeğiyle, alın teriyle dürüstçe çalışması mesajı ile verilmiştir.
- “Keloğlan ile İki Padişah” masasında hayırlı evlat olma “Keloğlan topladığı parayı kemerine dizmiş, türkü çığırarak anasının evine dönmüş. Artık miskinlikten vazgeçerek, anasıyla birlikte, kömüş, inek, at, eşek, ahır, tarla tokadı düzene koymuş, çubuğunu yakmış da geçmiş oturmuş” (Alangu, 2016: 50-51)cümlesi ile artık bakıma muhtaç olan annesinin bakımını üstlenme özendirilmiştir.
- “Keloğlan ile Kardeşi” masasında dürüstlük, aile ile sorunları paylaşma “Akşam kararıp kismet kapıları kapanırken, rahmet kapıları açılırken, analarının evlerine ulaşmışlar. Başlarından geçenleri bir bir analarına anlatmışlar, getirdiklerini ortaya dökmüşler. O günden bu yana bolluk ve

bereket içinde yaşamışlar”(Alangu, 2016: 94) cümlesi ile başlarına gelenleri saklamayıp, açıkça anneleri ile paylaşımları gerektiği mesajı verilmiştir.

- “Keloğlan ile Kötü Hasan” masalında sevgi, merhamet “Keloğlan anasına dönmüş ve demiş ki: Nasibim, kısmetim hangi kıyıda, köşede, bucakta ise gidip alayım, bulup getireyim. Gönlünü geniş, içini ferah tut... Demiş ve fakir anacığını okşamış, elini yüzünü öpmüş. Ertesi sabah Keloğlan partallarını giymiş, çarığını bağlamış; torbasını sırtına, değneğini eline almış. Anasıyla helalleşmiş ve yürümüş”(Alangu, 2016: 111) cümlesi ile şefkat, sevgi, güven gibi insancıl değerler şiddetsiz iletişim modeline uygun bir biçimde verilmiştir.
- “Keloğlan ile Kötü Hasan” masalında paylaşmak ve dostluk “Arkadaşı Keloğlan’a şehre varasıya yolumuz çok uzun. Aramızda ayrılık gayrılık yok. İkimizin torbasını açmayalım ilk önce seninkini bitirelim sonra da benimkini yeri, deyince Keloğlan razı olmuş ve azığını beraber üleşmişler”(Alangu, 2016: 111) cümlesi ile empati kurmak, dostluk, paylaşmak gibi insancıl değerler şiddetsiz iletişim modeline uygun bir biçimde verilmiştir.
- “Keloğlan ile Devler Ağası” masalında saygı “Keloğlan ağalarına haber vermiş doğru padişahın sarayına yollanmış. Kapıdan haber vermiş doğrudan huzura çıkmış. Yedi yerden temenna etmiş de karşısında edeple durmuş”(Alangu, 2016: 133) cümlesi ile büyüklere saygı özendirilmiştir.

Keloğlan Masalları kitabında yer alan 19 masal ele alındığında olumsuz özelliklerin, korku ve şiddet unsurlarının Rosenberg’in modelinde yerdiği yargılayıcı eğitim anlayışı ile dizayn edildiği, iyiliğin ödüllendirilip kötülüğünse en acımasız şekilde cezalandırıldığı örneklerle çocuk pedagojisine uygun olmadığı düşünülmektedir. Olumlu özellikler ve değerler bile yine bu anlayış ile sunulmuş olup Rosenberg modeline uygun olan çok az cümleye rastlanmıştır.

6. Değerlendirme ve sonuç

Çalışmada MEB’in ilköğretim öğrencileri için önerdiği 100 Temel Eser içerisinde yer alan ve Milli masal kahramanı olarak kabul edilen ve Türk insanının prototipi olarak görülen Keloğlan’ın maceralarının anlatıldığı Tahir Alangu tarafından hazırlanan “Keloğlan Masalları” kitabı analiz edilmiş, içindeki 19 masal Rosenberg Şiddetsiz İletişim Modeline göre incelenerek içindeki şiddet ve şiddetsizlik unsurları içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Keloğlan Masalları kitabında yer alan şiddet ve korku unsurlarının sıklığı fiziksel şiddet 87, psikoloji şiddet ise 69 yerde geçmektedir. Kitapta 32 olumsuz kişilik özelliği öne çıkmıştır. İnsani değerler ise 24 adet olup 52 yerde geçmektedir. Olumlu kişilik özellikleri ise 10 tane olup, 29 yerde geçmektedir.

En yüksek oranda öldürme eylemi geçmektedir. Onu sırasıyla tehdit etmek, bağırarak, can yakmak, asmak, kesmek, aşağılama, kesmek, alıkoymak, parçalamak, bıçaklamak, aç bırakmak ve insan onuruna yönelik olarak üzerine idrar yaparak aşağılama unsurlarının yoğun olarak kullanıldığı ve yer yer korku ve şiddet dozunun oldukça yüksek verildiği görülmektedir.

Keloğlan masallarındaki karakterlerin “hırsızlık”, “yalancılık”, “intikamcılık”, “kibirlik”, “dedikoduculuk”, “zalimlik”, “hilecilik”, “bencillik”, “borç alıp ödememek”, “alaycılık”, “boşboğazlık”, “tembellik”, “açgözlülük”, “saygısızlık” “cimrilik” gibi olumsuz

özellikleri bulunmakta olup, bunların bazıları da milli masal kahramanı kabul edilen Keloğlan'a aittir.

Şiddetsiz İletişim modeline uygun olan değerler “Adil Olma”, “Bilimsellik”, “Dürüstlük”, “Hoşgörü”, “Sevgi”, “Sorumluluk”, “Yardımseverlik”, “misafirperver”, “Çalışkanlık”, “Duyarlılık”, “Misafirperverlik”, “Saygı”, “paylaşmak”, “Doğru sözlülük”, “Hakka riayet”, “Çevreyi koruma”, “Tutumluluk”, “Temiz olmak”, “Merhamet/şefkat”, “Kanaatkarlık”, “vefa”, “Sözünde durmak”, “Mütevazılık”, “Özgüven” değerleri verilmiştir. Şiddetsiz iletişim de taraflar birbiriyle empatik ve şefkat temelinde bir ilişki kurmaktadır. Kişilerarası iletişimin barışçıl bir formudur. Masallarda yer alan bu değerler çocukların hayata dair algısı üzerinde olumlu etkileri olmaktadır.

Masallarda kahramanların olumlu kişilik özellikleri “Cesaret”, “Fedakar olmak”, “Saygılı olmak”, “Düşünceli olmak”, “merak”, “merhamet”, “Sözünde durmak”, “Güvenilir olmak”, “Araştırmacı olmak”, “Zeki olmak”tır. Şiddetsiz iletişim modeli kapsamında değerlendirildiğinde milli masal karakteri olarak sunulan bir prototipin olumlu özellikleri ve değerleri, olumsuz özellikleri ve şiddet eylemleriyle kıyaslandığında oldukça düşük orandadır. Olumlu özellikler genellikle Rosenberg’in yargılayıcı eğitim olarak tanımladığı ve insani özelliklere zarar verdiğini düşündüğü ödül-ceza sistemine göre kitapta sunulmuştur. İyiliklerin ödül alacağı, kötülerin ve kötülüklerin de cezalandırılacağı fikri ile temellendirilen masalarda cezayı adalet sistemi değil, halk vermekte, bazen Keloğlan en acımasız şekillerde cezalandırmakta ve bu kahramanlık olarak sunulmaktadır. Rosenberg’e göre ceza ve ödül anlayışı bireylerin bir sorunla ya da kötülükle karşılaştığında bedel istemesine dolayısıyla ceza vermesine, eğer cezayı kendi veremezse verebilecek olanları desteklemesine yol açmaktadır. Bu da toplumdaki çatışmaları daha da arttırmakta ve şiddet dilini yaymaktadır. Bu bağlamda MEB tarafından önerilen ve milli masal kahramanı olarak sunulan bir edebi türün çocuklar için uygun olmadığı, içinde yüksek dozda şiddet ve korku unsurları barındırdığı, buna kıyasla olumlu değer yargıları ve kişilik özelliklerinin ise oldukça az olduğu analiz edilmiştir.

Şiddet içeriğine maruz kalma süresine göre etkinin değişebileceğini, kısa maruz kalmada “fiziksel ve sözel saldırgan davranışlarda artış, saldırgan düşünce ve duygularda artış ve anksiyete” uzun süreli maruz kalmalarda ise “şiddet ve saldırganlık içeren eylem ve davranışlarında artış” olduğu gözlemlenmiştir (Anderson vd 2003). Keloğlan masallarında şiddet, cesaret ve kahramanlığın bir gerekliliği olarak yansıtılmakta, bu da çocukların hayali dünyasında kahraman arketipini uyararak şiddet davranışlarını içselleştirmesine neden olmakta, dünyanın kötü bir yer olduğu ve kahraman olmak için şiddetin gerekli olduğu algısı yaratmaktadır. Araştırmalar ilkökul çağındaki çocukların maruz kaldığı şiddet içerikli medya ürünleri nedeniyle şiddet davranışları gösterdiğini ortaya koymuştur. Şiddet çocukların psikososyal gelişimini olumsuz etkilemekte, problem çözme becerilerini olumsuz etkileyerek, sorunla karşılaştıklarında bunu çözmek için düşünme, konuşma, sabretme, farklı çözümler deneme becerilerini zayıfladığı; çocukların yaşıtlarına ya da erişkinlikte kendi eş ve çocuklarına da şiddet uygulamasına neden olabilmektedir.

Şiddet eğilimli ya da şiddet mağduru kişilere “kişilerarası ilişkiler, öfke denetimi, problem çözme becerileri” eğitimleri verilerek ilerleyen süreçlerde ortaya çıkabilecek

zararlar en aza indirgenebilmektedir. Şiddetsiz iletişim bağlamında çocuğun şefkatli bir ortamda, ihtiyaçlarının farkında olduğu, bu ihtiyaçlarının yeterli olarak karşılandığı bir ortamda büyümesi sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için elzemdir.

Rosenberg'in Şiddetsiz İletişim Modeline uygun olmayan bu masallarda yoğun bir şekilde korku, şiddet, olumsuz kişilik özellikleri baş karakterlere giydirilerek, çocukların hayal dünyalarında kendini özdeşleştireceği kahramanlık arzuları üzerinden normalleştirilmektedir. "Kötülük cezasız kalmaz", "kötü özelliklerin varsa başına kötü şeyler gelmesini hak edersin" gibi mesajlar içeren ve baş kahraman Keloğlan'a tembel, hileci, yalancı, sorunlarını çözmek için alaycılık, aşağılama, tehdit, sadistlik, cinayeti çözüm olarak uygulayan bu masallar, çocuk psikolojisi için uygun değildir.

Çocuklara okutulan tüm eserleri Şiddetsiz İletişim Modeline göre analizi, barışçıl bir iletişimin topluma yayılması, sağlıklı kişilerarası iletişim yeteneğinin kazandırılabilmesi için oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

Alangu, Tahir. 2016. Keloğlan Masalları İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Anderson, Craig A; Berkowitz, Leonard; Donnerstein, Edward; Huesmann LRowell, et al. 2003, "The influence of media violence on youth", Psychol Sci Public Interest 4, 81-110.

Angelidou, Kyriaki. 2013, The invention of children's literature: The case of the mischievous Roald Dahl. Unpublished master's thesis, Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Atıcı, Meral. 2008, "İlköğretim öğrencilerinin arkadaşlarıyla yaşadığı çatışmaları çözmeye okuldaki psikolojik danışmanın yardımına ilişkin görüşleri", Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi 53, 25-47.

Ayrancı, Ünal; Köşgeroğlu, Nedime ve Günay, Yasemin. 2004, "Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi", Anadolu Psikiyatri Dergisi 5, 133- 140.

Bar-on, Miriam. 2000, "The effects of television on child health: implications and recommendations" Arch Dis Child 83, 289-292

Balcioğlu, İbrahim ve Kılıç, Özge. 2008, "Şiddet Bir İletişim Biçimi midir?", Dirim Tıp Gazetesi, sayı: 83, 93-97.

Bandura, Albert; Ross, Dorothea ve Ross A. Shelia. 1961, "Transmission of aggression through imitation of aggressive models", J Abnorm Soc Psychol 63, 575-582

Blatt, Gloria T. 1972, Violence in children's literature: A content analysis of a select sampling of children's literature and a study of children's responses to literary episodes depicting violence. Unpublished Phd dissertation, Michigan State University, USA

- Brun, Bridgitte., Pederson, Ernest. W., ve Runberg, Marianne. 1993, Symbols of the soul therapy and guidance through fairy tales. UK: Jessica Kingsley Publishers
- Bushman, J. Brad ve Huesmann, Rowell.2006, " Short-term and long-term effects of violent media on aggression in children and adults", Arch Pediatr Adolesc Med 160, 348-352
- Cantor, Joanne. 2000, "Mommy, I'm Scared: Protecting children from Frightening Mass Media" Media Violence Alert. Ed C. Stoughton. Zionsvill, IN: Dream Catcher Press
- Cüceloğlu, Doğan. 2002, Keşke'siz Bir Yaşam İçin İletişim Donanımları. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çamur Duyan, Gülsüm. 2016, "Aile Sorunları", Aile ve Çocukla Sosyal Hizmet. Ed. Yusuf Genç ve Hasan Hüseyin Taylan. Ankara: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları
- Dağlıoğlu, H. Elif. ve Çamlıbel Çakmak, Özlem. 2009, "Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi" Türk Kütüphaneciliği, 23 3, 510-534.
- Dahlberg, Linda L. 1998, "Youth violence in the United States: major trends, risk factors, and prevention approaches" Am J Prev Med 14, 259-272
- Daniel, Kelsey. 2014, Content analysis of Picture books about bullying. Unpublished Master dissertation, Graduate College of Bowling Green State University, USA
- Devito, Joseph A. 2010, Kişilerarası İletişim. çev. Sacide Vural. Ankara: Gazi üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.
- Dickson, David and Hargie, Owen. 2003, Skilled Interpersonal Communication: Research, Teory and Practice, London: Routledge.
- Dökmen, Üstün. 2005, İletişim Çatışmaları ve Empati. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duman, Nesrin. 2018, Peri masalları ve çizgi animasyon filmlerindeki zihin durumlarının incelenmesi, Yayınlanmamış Doktora tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü
- Esch, Ginny. 2008, "Children's literature: Perceptions of bullying", Childhood Education, 84 6, 379-382.
- Fedorov, Alexander. 2018. "Ekranada Şiddet ve Çocuk", Çocuk ve Medeniyet 1, 47-102
- Fidan, Mehmet. 2009, İletişim Kurmak İstiyorum. Konya: Tablet Kitabevi.
- Fırat, Hatice ve Çeker, Sibel. 2016, "Çocuk kitaplarında dilin şiddet aracı olarak kullanımı" Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Özel Sayı, 83-107.
- Fırat, Hatice; Güleç, Havise ve Şahin, Çavuş. 2013, "Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarının korku ve şiddet öğeleri açısından incelenmesi" The Journal of Academic Social Science Studies JASSS, 6 5, 217-241
- Flanagan, Kelly .S; Hoek, Kristen.K.V.; Shelton, Andrew; at all. 2013, "Coping with bullying: What answers does children's literature provide?" School Psychology International, 34, 691-706.

Freeman, Greta Griffin, 2014, "The implementation of character education and children's literature to teach bullying characteristics and prevention strategies to preeschool childrens: An action research Project" Early Childhood Educational Journal, 42, 305-316.

Galtung, Johan. 1990, "Cultural Violence", Journal of Peace Research, 27 3, 291- 305.

Güleç,Hüseyin; Topaloğlu, Mürüvvet; Ünsal, Demet ve Altıntaş, Merih. 2012, "Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet", Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 41:112-137

Gürüz, Demet ve Eğinli, Ayşen T. 2011, Kişilerarası İletişim: Bilgiler- Etkiler- Engeller. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Hartley, Peter. 2010, Kişilerarası İletişim. Ankara: İmge Yayınevi.

Hortaçsu, Nuran. 1991, İnsan İlişkileri. Ankara: İmge Kitabevi.

Huesmann, Rowell L ve Taylor Laramie D. 2006, "The role of media violence in violent behavior" Annu Rev Public Health 27, 393-415

Işık, Metin. 2000, İletişimden Kitle İletişimine. Konya: Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Kara, Şükran. 2007, "Fantastik çocuk kitaplarında uzamın imgesel işlevi ve şiddet" Çankaya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, 7, 61-72

Kashtan, Inbal ve Kashtan, Miki. T.siz, "Şiddetsiz İletişim'in Anahtar Varsayımları ve Niyetleri", Erişim <http://baynvc.org/key-assumptions-and-intentions-of-nvc/> 11.10.2021.

Kashtan, Inbal ve Kashtan, Miki. T.siz, "NVC'nin Temel Varsayımları ve Niyetleri" <https://baynvc.org/key-assumptions-and-intentions-of-nvc/> 11.10.2021.

Kashtan, Miki. 2018, "Şiddetsiz İletişim'de Temel Taahhütler". Erişim <https://thefearlessheart.org/resources/core-commitments/> 20.10.2021.

Lamson, Sarah R. 1995, "Media Violence Has Increased the Murder Rate" Violence in the Media Ed Carol Wekesser. San Diego, CA: Greenhaven Press

Leach, Karen D. 2014, Agression in popular children's Picture books: A content analysis. Unpublished Master dissertation, Brigham Young University, USA

Lewis, Do. 2005, "Adult antisocial behavior, criminality and violence" Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry, 8th Edition Eds BJ Sadock, VA Sadock. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, :2258-2272

Morellato, Lucrezia. 2016, Symbolic violence in contemporary Japanese children's literature: Case study of a Japanese folklate in its twenty-first century picture books renditions. Unpublished master's thesis, Lund University, Sweden

Mutlu, Erol. 1994, İletişim Sözlüğü. Ankara: Ark Yayınevi.

Oliver, Ronald L., Young, Terell A. ve LaSalle, Shelia M. 1994, "Early lessons in bullying and victimization: The help and hindrance of children's literatüre" School Counselor, 42, 137-146.

Öztürk, Muhammed. ve Giren, Songül. 2016, "Okulöncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan hikâye kitaplarındaki korku ve şiddet öğelerinin incelenmesi" Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi TEKE, 5 4, 2095-2018

Palabıyıklıoğlu, Refia. 1997, "Medya ve şiddet" Kriz Dergisi. 5, 123-126.

Peseschkian, Nossratt. 1998, Doğu hikâyeleriyle psikoterapi. Çev.Hürol Fışıloğlu. İstanbul:Beyaz Yayınları

Rosenberg, Maurice. 2013, Şiddetsiz İletişim Bir Yaşam Dili. Çev. Lalegül Hümaşah Ergun. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Rosenberg, Maurice. 2014, Çatışma Ortamında Barış Dili. Çev. Vivet Alevi ve Can Baldan. İstanbul: Maya Kitap.

Selçuk, F.Ülkü. 2017, "Siyasi Çatışmaların Çözümünde Şiddetsiz İletişim Modelinin Olanak Ve Kısıtlılıkları", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 72 1 , 99 – 13.

Sertkaya, Zeynep. T.siz, "Çocuklarla Şiddetsiz İletişim Dili: İstekleri Dile Getirmek" <http://annelik.grafiksaati.org/28.html>

Sever, Sedat. 2002, "Çocuk kitaplarına yansıtılan şiddet Millî Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bağlamında bir değerlendirme" Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 35 1-2, 25-37.

Siyez, Diğdem M. 2010, "Kişilerarası İlişkilerin Başlangıcı ve Gelişimi", Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim. Ed. Alim Kaya. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Stevens-Guille, Elizabeth. M., ve Boersma, Frederick J. 1992, "Fairy tales as a trance experience: possible therapeutic uses" American Journal of Clinical Hypnosis, 34 4: 245-254. doi:10.1080/00029157.1992.10402854

Strasburger, Victor C. ve Donnerstein, Ed. 1999, "Children, adolescents, and the media: issues and solutions" Pediatrics 103, 129-139

Şahin, Figen. 2008. "Fiziksel istismar" Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı Ed: Eyü Sabri Ercan vd, Ankara: Hekimler Yayın Birliği

Şarлак, Deniz. 2018. Şiddetsiz İletişim Psiko- Eğitim Programının Aile İçi Şiddet Öyküsü Olan Annelerin Umut Duygusu Ve Stresle Başetme Yöntemleri Üzerine Etkisi" Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Aralık, 3 3, 43- 53

Şiddetsiz İletişim Derneği web <https://www.attachmentparentingturkiye.com/cocugumuz-neden-vurur/>

Şiddetsiz İletişim Derneği web <https://www.attachmentparentingturkiye.com/bebegim-agliyor/>

Şimşek, Esra. 2017. "Türk Masallarının Millî Tipi: Keloğlan", Akra Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi, 11, 41-57

Wang, Cixin; Kanepe, Lauren; Rodriguez, Geovanna Rosas; Lee, Catherine. 2015, "The bullying literature project: Using children's literature to promote prosocial behavior and social-emotional outcomes among elementary school students" Contemp School Psychol, 19 4, 320-329.

Wolf, Rosalia; Daichman, Lia; Benett Gery.2002 “Abuse of the elderly”, World Report on Violence and Health Eds EG Krug, LL Dahlberg, JA Mercy, AB Zwi, R Lozano, WHO, 125-127.